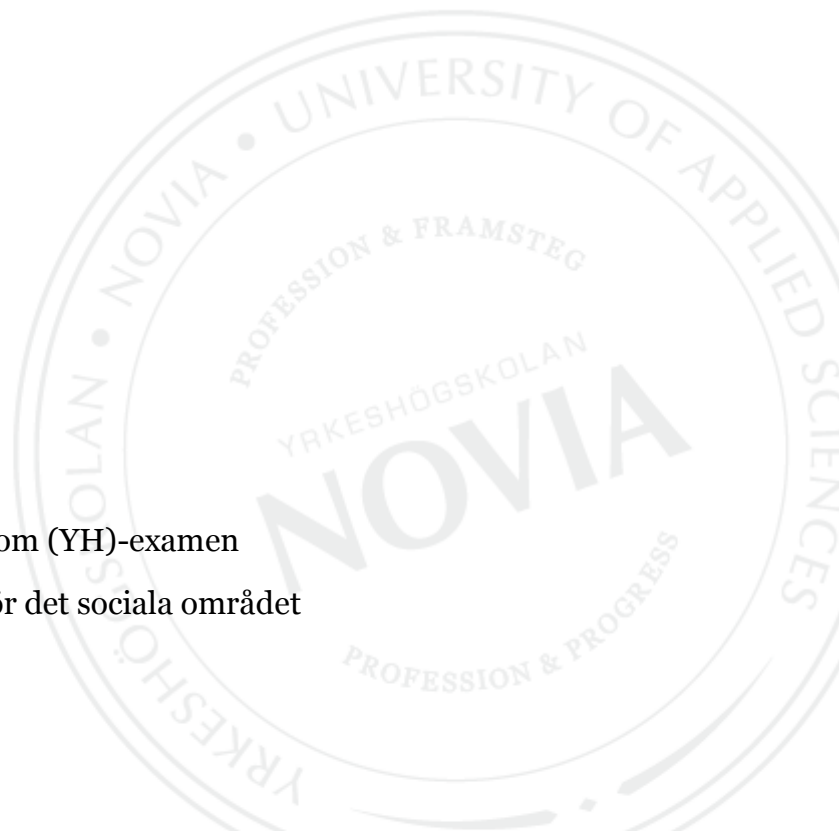


Från egoistisk tonåring till empatisk mor

- **En kvalitativ undersökning om tonåringars utveckling mot ett föräldraskap**

Madelene Aspfors och Carolina Nylund

Examensarbete för Socionom (YH)-examen
Utbildningsprogrammet för det sociala området
Vasa 2010



EXAMENSARBETE

Författare: **Madelene Aspfors och Carolina Nylund**
Utbildningsprogram och ort: Det sociala området, Vasa
Inriktning/alternativ/Fördjupning: Socialpedagogisk arbete
Handledare: Mona Granholm och Ralf Lillbacka

Titel: Från egoistisk tonåring till empatisk mor

- En kvalitativ undersökning om tonåringars utveckling mot ett föräldraskap

Datum 19.11.2010 Sidantal 48 Bilagor 2

Sammanfattning

Syftet med detta examensarbete är att ta reda på hur tonåringar utvecklas av en graviditet och av processen som leder till ett föräldraskap. Vi vill med hjälp av vår undersökning få reda på hur den personliga utvecklingen under en graviditet påverkar tonåringen psykiskt och socialt.

I den teoretiska delen redogörs för fysiska, psykiska och sociala aspekter på tonåringars utveckling samt utvecklingen under och efter en graviditet. Vidare diskuteras omgivningens stöd och slutligen beskrivs tonårsgraviditeters förekomst och innebörd.

För att fördjupa oss i tonåringars utveckling mot ett moderskap har vi gjort en kvalitativ undersökning i form av intervjuer. Vi har intervjuat fyra tonårsmödrar och tolkat svaren i den empiriska delen av examensarbetet.

Resultaten visade att tonåringar mognar och blir mer empatiska av att bli mödrar. De tvingas ge upp stora delar av det liv som hör till tonåren, men de saknar det inte. Moderskapet har förändrat dem, tonåringarna har fått en ny identitet och roll i livet, de är nu i första hand mödrar.

Språk: Svenska Nyckelord: tonåringar, graviditet, utveckling, moderskap

Förvaras: Examensarbetet finns tillgängligt antingen i webbiblioteket Theseus.fi eller i biblioteket.

BACHELOR'S THESIS

Authors: **Madelene Aspfors and Carolina Nylund**

Degree Programme: Social Welfare

Specialization: Socio-pedagogical work

Supervisors: Mona Granholm and Ralf Lillbacka

Title: **From egoistic teenager to empathic mother**

- A qualitative study of teenagers' development towards parenthood

Date 19.11.2010 Number of pages 48 Appendices 2

Summary

The purpose of this thesis is to find out how teenagers develop during a pregnancy and during the process that leads to parenthood. With the help of our survey, we want to find out how the personal development, during a pregnancy, affects the teenager psychologically and socially.

In the theoretical part we give an account of the physical, psychological and social aspects of teenagers' development and the development during and after a pregnancy. Further on we discuss the support that people around them give during the pregnancy, and finally we describe the incidence and significance of teenage pregnancy. In order to gain a deeper understanding of teenagers' development towards motherhood we have made a qualitative study, using interviews. We have interviewed four teenage mothers and interpreted the answers in the empirical part of the thesis.

The results of the study showed that teenagers mature and become more empathic when they get a child. They are forced to give up many of the things that belong to a teenage life, but they do not miss them. Motherhood has changed them, the teenagers have got a new identity and role in life, and they are now first and foremost a mother.

Language: Swedish

Key words: teenagers, pregnancy, development, motherhood

Filed at: The examination work is available either at the electronic library Theseus.fi or in the library.

Figurförteckning

Figur: Föderskor under 20 år.....	22
-----------------------------------	----

Tabellförteckning

Tabell: Föderskor under 20 år.....	21
------------------------------------	----

Innehåll

Sammandrag

Abstract

Figurförteckning

Tabellförteckning

1 Inledning.....	1
2 Syfte och problemprecisering.....	2
2.1 Avgränsningar.....	2
3 Ungdomar förr och nu.....	3
3.1 Samhällets utveckling.....	3
3.2 Det moderna samhället.....	4
4 Tonåringars utveckling.....	4
4.1 Puberteten.....	6
4.2 Sexualiteten.....	6
4.3 Identiteten.....	7
5 Utvecklingen under och efter en graviditet.....	8
5.1 Den fysiska utvecklingen.....	9
5.2 Den psykiska och personliga utvecklingen.....	9
5.3 Relationernas påverkan.....	13
5.4 Problem som kan uppstå.....	16
5.5 Omgivningens stöd.....	18
6 Tonårsgraviditeter.....	20

7	Undersökningens genomförande.....	24
7.1	Undersökningsgrupp.....	24
7.2	Undersökningsmetod.....	24
7.3	Datainsamlingsmetod.....	25
7.4	Dataanalysmetod.....	25
7.5	Undersökningens praktiska genomförande och datasekretess.....	25
8	Resultatredovisning och analys.....	27
8.1	Bakgrund.....	27
8.2	Reaktioner och beslut i och med en graviditet.....	28
8.3	Stöd.....	30
8.4	Utveckling från tonåring till mor.....	35
9	Diskussion och kritisk granskning.....	43

Litteratur

Bilagor

1 Inledning

Tonårstiden är en väldigt omvälvande period i en människas liv. Det sker förändringar både fysiskt, psykiskt och socialt. Kroppen förändras, puberteten inträffar och tonåringen blir könsmogen. En människa anses vara fysiskt mogen redan vid 15 år, men det kan dröja upp till 10 år till innan människan blir socialt mogen. Identiteten förändras i och med att tonåringen frigör sig från föräldrarna och skall hitta sin roll i samhället. Det sker förändringar i relationerna till människorna i omgivningen och det är under tonåren som de flesta blir förälskade för första gången. Det hör tonåren till att experimentera med sin sexualitet, och på grund av okunskap och risktagande kan det ibland leda till en oplanerad graviditet.

En graviditet är, precis som tonåren, en väldigt omvälvande period i livet, där modern förändras både fysiskt, psykiskt och socialt. Hon genomgår en identitetsutveckling mot det kommande moderskapet, relationerna till omgivningen förändras och kvinnan får en ny syn på världen. Moderskapet kommer på ett djupgående sätt att förändra kvinnans personlighet och kvinnan blir aldrig samma person igen som hon var innan hon fick barn.

En del av den identitetsutveckling som sker under tonårstiden påminner mycket om utvecklingen som också sker under en graviditet. Både tonåringar och gravida kvinnor får nya aspekter på både sig själv och på livet och kommer in i en ny livsfas. Både tonåringar och gravida kvinnor befinner sig i ett gränsland. Tonåringar är inte längre barn och inte heller ännu vuxna och gravida kvinnor är inte längre bara kvinnor och inte heller ännu mödrar.

De flesta tonårsgraviditeter är oplanerade eller oönskade. Wahlberg (2004, 53) menar att oönskade graviditeter till största delen beror på att inget preventivmedel har använts. Enligt Vuori och Gissler (2010) visar statistik från 2009 att ungefär 40 procent av alla tonårsgraviditeter fullföljdes, resten gjorde abort. Ibland tror flickor att tonårsgraviditeten kan lösa deras identitetskris, men de har felaktiga föreställningar om hur mycket tid och energi ett barn kräver. Enligt Wahlberg (2004, 71) är tonåren en känslig period i livet och en oplanerad graviditet kan påverka förmågan att hantera familjerelationer på ett bra sätt och äventyra den mentala hälsan.

2 Syfte och problemprecisering

Syftet med detta lärdomsprov är att ta reda på hur tonåringar utvecklas av en graviditet och av processen som leder till ett föräldraskap. Vi vill med hjälp av vår undersökning få reda på hur den personliga utvecklingen under en graviditet påverkar tonåringen psykiskt och socialt.

De mest centrala frågeställningarna i vårt lärdomsprov är:

- Hur förändras tonåringarnas livssituation, sociala nätverk och syn på livet av en graviditet?
- Hur reagerade tonåringarna och deras omgivning på graviditetsbeskedet?
- Känner tonårsmödrar att de får tillräckligt med stöd från sin omgivning?
- Är det någon skillnad i vilken ålder man får barn eller går alla mödrar igenom samma utveckling?

2.1 Avgränsningar

I vårt lärdomsprov kommer vi endast att rikta in oss på kvinnor som fått barn under tonåren. Vi kommer att begränsa oss till de fall där kvinnan har valt att behålla barnet. Vår undersökningsgrupp består av kvinnor som har valt att behålla och föda barnet. Vi kommer inte att ta i beaktande de fall där abort eller adoption har valts. I vår undersökning kommer våra respondenter att begränsas till mödrar som har barn som är under 2,5 år, för vi vill ha mödrar som fortfarande är unga och har sin tonårstid och graviditet i färskt minne.

3 Ungdomar förr och nu

Fram till slutet av 1800-talet arbetade barn och ungdomar jämsides med vuxna. I bondesamhället hjälpte barnen till med skötseln av hushållet och senare när folk flyttade in till städerna, till följd av industrialiseringen, började barn och ungdomar arbeta i fabriker. År 1889 kom dock en förordning som förbjöd förvärvsarbete för barn under 12 år och arbete för barn under 15 år begränsades till max 6 timmar om dagen. Det här är första gången som barndomen och ungdomen började uppmärksammas som undantagsgrupper från de vuxna, genom en lag om arbetarskydd. Cronlund (1996, 135) menar att det fortfarande idag finns många länder i vår värld var det inte anses existera någon skild ungdomstid. Barnen börjar arbeta redan i tidig ålder för att hjälpa till med försörjningen och de arbetar i flera år tills det är dags att flytta hemifrån, om de överhuvudtaget flyttar hemifrån. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén, 2007, 29)

Uttrycket tonåring är ett ganska nytt fenomen. Det uppstod efter andra världskriget till följd av en högkonjunktur i USA och Västeuropa. Det blev välfärd i samhället och tonåringar fick arbete och egna pengar. De bodde fortfarande hemma hos sina föräldrar så det blev pengar över. Det ledde till att tonåringar hade pengar att slösa på egna intressen. Därför började det tillverkas varor som riktade sig speciellt till ungdomar. Tonårstiden har således kommit till genom strukturen i vårt moderna samhälle. Med åren så har kraven på tonåringar ökat och i dagens samhälle skall alla ha en utbildning. Att skaffa sig en bra utbildning tar ofta många år, samt att arbetslivet inte har kapacitet att ta emot barn och ungdomar. Det är en skillnad på flera år mellan det att en tonåring genom puberteten fysiskt blir vuxen till att tonåringen socialt och juridiskt räknas som en vuxen. (Cronlund, 1996, 135; Olsson & Olsson, 2000, 128)

3.1 Samhällets utveckling

För länge sedan var människan en kringresande nomad. Så småningom började människan lära sig att bruka jord och kunde då slå sig till ro. När människan blev bofast grundades bondesamhället och det är i bondesamhället det började pratas om familjer, så som vi uppfattar ordet familj idag. I bondesamhället uppstod ojämlikhet; vissa hade bättre jordar och fick bättre skördar medan andra inte var lika lyckligt lottade. Det blev då viktigt att skydda den egendom som byggts upp och få den att gå vidare inom familjen. Den äldsta sonen fick därför ärva egendomen och det var väldigt viktigt att barnen skulle födas inom

äktenskap. Kvinnans sexualitet kontrollerades därför noga, så att hon inte skulle få en oäkting. Det föddes ändå barn utanför äktenskap, men de blev aldrig helt accepterade i bondesamhället. Ensamma mammor var utstötta och de hade svårt att försörja sig själv och sina barn. I bondesamhället fanns ingen skola. Barnen lärdes upp av sina föräldrar. Pojkar att sköta gården och flickor att sköta hushållet. Barn behövdes som arbetskraft, ju fler barn familjen fick, desto bättre. De som inte hade egna barn kunde hyra av någon annan. Alla familjemedlemmar hade sin uppgift för att sköta hushållet och gården. Det fanns ingen enskild individ utan alla var bara en del av en familj. (Cronlund, 1996, 84-86)

3.2 Det moderna samhället

Genom historiens gång har samhället och familjens situation förändrats, i och med att fler människor flyttade till städerna och att det uppstod nya värderingar, levnadsvanor och förhållningssätt. Idag lever vi i ett samhälle som förändras i väldigt snabb takt och det är svårt att hålla kvar de gamla värderingarna och traditionerna. I dagens samhälle gifter kvinnor och män sig på grund av kärlek, inte för att det är mera praktiskt. Par bor och har barn ihop utan att vara gifta och det är helt accepterat. Att vara ensamstående mor är också accepterat i dagens moderna samhälle. Enligt Wrangsjö (2004, 32) har åldern för samlagsdebuten hos tonåringar sjunkit de senaste decennierna. Förr i tiden ansågs sex höra till äktenskapet, men i dagens samhälle är det accepterat att ha sex endast på grund av kärlek och attraktion. Idag har vi mera frihet att leva som vi vill, men det har lett till att vi har mindre trygghet. Familjer i dagens samhälle tillbringar mycket mindre tid med varandra än förr. Barn sköts av daghem och de går i skolor. Det föds färre barn än förut och barnen är oftast planerade och önskade. (Cronlund, 1996, 89-90) Enligt statistik från år 2009 var genomsnittsåldern för när kvinnor i Finland får sitt första barn 28,1 år. (Vuori & Gissler, 2010)

4 Tonåringars utveckling

Ungdomstiden är förmodligen den mest omvälvande perioden i en människas liv. Utvecklingen går oerhört snabbt både på det inre och det yttre planet. Det råder stor variation mellan enskilda ungdomars personliga utveckling. En människa anses vara

fysiskt mogen redan i 15-årsåldern, men efter det kan det ännu dröja upp till 10 år innan människan blir socialt mogen. En tonåring lever i nuet, men har många drömmar om framtiden. Enligt Gavelin (2007, 36) kan ungdomar i tidiga tonåren vara väldigt egoistiska och krävande. Tonåringen har stor vilja att frigöra sig från föräldrarna och bli en självständig individ, men samtidigt är hon rädd för att behöva klara sig själv och vad allt det innebär. (Cronlund, 1996, 137; Hwang & Nilsson, 1995, 249)

Under tonåren förändras relationen till människorna i omgivningen. Tonåringen skall frigöra sig från föräldrarna, men behöver på samma gång stöd och kärlek av dem för att få ett mer självständigt liv. Enligt Callersten-Brunell och Lidholm (1985, 101) skall barnet nu lära sig att ta ansvar och bli en vuxen självständig individ. Den här processen för med sig känslor av både glädje och sorg. Tonåringar står inför en helt ny spännande livssituation, men samtidigt måste de ta avsked av beroendet av föräldrarna och barndomen. De behöver föräldrarnas skydd, råd och gränser även om de sedan struntar i råden och överskrider gränserna. Tonåringen utvecklas och blir mer medveten om sina behov och önsknings. Tonårstiden är en förberedelse för det vuxna förhållandet, sexualiteten och föräldraskapet. Ungdomarna kan vara upproriska under den här tiden och föräldrarna kan behöva förhandla och kompromissa mer än innan för att komma fram till ett gemensamt beslut. För att tonåringen skall kunna frigöra sig och bli en självständig individ behövs föräldraauktoriteten, annars kan det bli svårt att ta avstånd från föräldrarna. (Himberg, Laakso, Peltola & Vidjeskog, 2001, 85-89)

Förutom föräldrarna, så är vännerna mycket viktiga för tonåringens utveckling. En tonåring behöver vänner. Kamraternas värderingar och förhållningssätt gör starkt intryck när tonåringens självbild, självkänsla, plats i kamratkretsen och känsloliv skapas. I tonåren känner ungdomarna samhörighet med sina jämnåriga, eftersom de alla går igenom samma svårigheter som hör samman med utvecklandet av självständigheten. Wrangsjö (2004, 46) säger att tonåringar både behöver få tillhöra en grupp och ha enskilda vänner. I gänget bekräftas identiteten. Identifikationen i gruppen är ett sätt att utveckla gemenskap och samhörighet med andra, utanför familjen. Tonåringen lär sig att agera och ta hänsyn i en större grupp och det är ett steg in i vuxenvärlden. Flickor har ofta en, så kallad, bästis som de umgåtts med i flera år och pojkar umgås i kamratgäng bestående av flera individer. Elium (2000, 177) säger att flickor behöver ha en bästa vän och ofta gör denna tajta duo allting tillsammans. De talar om allt och stöttar varandra. Att ha en god vän som är att lita

på är viktig för tonåringen under de perioder när tonåringen är i konflikt med sina föräldrar. I tonåren blir de flesta ungdomar förälskade för första gången och flera inleder sitt första förhållande. Tonåringar vill ha erfarenheter som de kan dela med vännerna och de vill också känna samhörighet till en annan människa. Enligt Callersten-Brunell och Lidholm (1985, 100) kan förälskelsen bero på att tonåringen känner sig ensam och utelämnad på grund av att frigörelsen från föräldrarna har skett. Tonåringen vill känna sig älskad och helt gå upp i en annan människa. Samlaget kan ses som en möjlighet att förenas med den andra människan och få känna tillfredsställelse och samhörighet. (Erling & Hwang, 2002, 101; Olsson & Olsson, 2007, 109)

4.1 Puberteten

Ordet pubertet kommer från latinets *pubertas*, vilket står för könsbehåring och vuxen. Med ordet pubertet menas den tid i livet då människan blir könsmogen och därigenom kan få barn. Ordet pubertet är också en beteckning för alla de förändringar, även hormonella, som sker i kroppen under ungdomstiden. Den hormonella utvecklingen startar mycket tidigare än den kroppsliga utvecklingen och fortgår genom hela ungdomstiden. Puberteten räknas pågå i fyra år för pojkar och tre år för flickor. (Erling & Hwang, 2001, 91; Hwang & Nilsson, 1995, 249-250)

Tidpunkten för när puberteten och könsmognaden inträffar är väldigt individuell. Världen över finns det skillnader i när puberteten startar. I västvärlden får flickor sin första menstruation vid omkring 13 årsåldern och i andra delar av världen kan flickor hinna fylla 18 år innan de får sin första menstruation. Skillnaden i åldern för första menstruationen beror ofta på näringssituationen, men det finns också andra faktorer som avgör, såsom arv och miljö. Flickors pubertet startar i medeltal två år tidigare än pojkars. Det leder till att mognadsskillnader mellan jämnåriga pojkar och flickor är mycket stora. De pojkar som tidigt kommer in i puberteten kan ibland få stort självförtroende, bli tidigt självständiga och ofta kan de få ledarpositioner i sina kamratgäng. Flickor som kommer in i puberteten i ung ålder är däremot ofta missnöjda med sin situation och kan få en låg självkänsla och negativ kroppsuppfattning. (Erling & Hwang, 2001, 95-96)

4.2 Sexualitet

Stora frågor som väcks till liv under tonåren är hur kärlek och sexualitet skall hanteras. Dessa frågor följer människan genom resten av livet. En tonåring har stor lust att skaffa sexuella erfarenheter. Det beror bland annat på de kroppsförändringar som sker under puberteten. I de tidiga tonåren vill ungdomar ha mycket erfarenhet av det motsatta könet för att få närhet, kärlek och en social status. Sexualiteten hör till en av människans mest grundläggande drifter. Den mest förekommande formen av sexuell handling hos ungdomar är onani, då 90 procent av pojkarna och 65 procent av flickorna i gymnasieåldern onanerar regelbundet. Innan ungdomar har samlag första gången har de ofta haft smeksex. Samlaget ses som en viktig händelse för ungdomar som påvisar att de nu är vuxna. I genomsnitt har flickor i Sverige sin samlagsdebut vid runt 16 års ålder och pojkar lite senare. (Erling & Hwang, 2001, 100-102)

Det hör till tonårsutvecklingen att experimentera och det bidrar också till att tonåringen mognar. För att hitta sin vuxenidentitet måste tonåringen pröva på olika roller. Att experimentera och testa sin sexualitet är en resa mot självständighet och en stabilare självbild. Detta testande kan gå över i risktagande som medför konsekvenser som ungdomen inte har förmåga och mognad att hantera. Detta kan till exempel vara att ha oskyddat sex i berusat tillstånd eller med en okänd person. (Erling & Hwang, 2001, 103)

Den sexuella mognadsprocessen tar flera år och den är sällan problemfri. Tonåringarna skall lära sig acceptera att sexualiteten nu är en del av dem. Bristfällig kunskap, oerfarenhet och egna sexuella fantasier väcker ofta skuld känslor och rädslor hos tonåringarna. Här behöver tonåringarna information för att göra det lättare att öppet prata om sexuella frågor, utveckling, relationer, inledande av ett sexualliv, preventivmedel och graviditeter. Det är dock viktigt att informanten poängterar att alla tonåringar utvecklas i egen takt, så att inga prestationskrav uppstår. De unga skall inte känna att de är tvungna att skaffa sig sexuella erfarenheter bara för att de får sexualkunskap, utan det är de egna känslorna som avgör när tonåringen känner sig mogen för den sexuella debuten. (Aaltonen m.fl., 2007, 166)

4.3 Identiteten

En av de viktigaste uppgifterna i tonåren är att försöka hitta sin egen identitet. Att vara en självständig individ med egna åsikter, tankar och värderingar är väldigt viktigt för tonåringars identitetsutveckling. Identiteten inkluderar den egna uppfattningen av sig själv som person och hur andra människor uppfattar en. Att utveckla sin identitet under ungdomstiden går ut på att definiera sig själv som en unik varelse. Enligt Hwang och Nilsson (1995, 266-267) är sökandet efter en egen identitet ett lika grundläggande behov som att få mat, känna säkerhet och få sexuell tillfredsställelse. Tonåringens identitet bildas av att sammanföra den tidigare barnidentiteten med en ny vuxenidentitet. Hur identiteten formas påverkas mycket av det samhälle, den kultur och den tid som vi lever i. Tonåringen skapar inte sin identitet på egen hand, utan den utvecklas i samspel med jämnåriga och vuxna. Det är människornas reaktioner som formar ungdomens självförtroende, självkänsla och självrespekt. Den sociala omgivningen och det sociala sammanhanget inverkar starkt på ungdomarna och avgör om ungdomstiden blir konfliktfylld eller kort och problemfri. Beroende på hur många identitetsalternativ samhället erbjuder och sociala platser som är öppna, desto mer omvälvande och turbulent blir tonårstiden. Det är viktigt att tonåringen får andrum och tid att experimentera och pröva olika roller, beteenden och identiteter och att i egen takt hitta sig själv. Under alla perioder i livet när det sker stora förändringar är människan speciellt mottaglig för andra människors uppfattningar och åsikter. (Olsson & Olsson, 2000, 114-115) Tonåringens jaguppfattning formas genom sociala relationer och ideal, samt genom studier, intressen och sällskapande. Hon eller han använder sig av modeller i omgivningen för att pröva olika roller och på så sätt formas också tonåringens identitet. (Himberg, Laakso, Peltola & Vidjeskog, 2001, 88-90)

5 Utvecklingen under och efter en graviditet

När en kvinna blir gravid är det en stor och viktig övergångsperiod i hennes liv, oavsett vilken ålder hon befinner sig i. Tiden som gravid medför både inre och yttre förändringar och är mycket omvälvande hos kvinnan. Förutom övergångsperioden under en graviditet är också tonårstiden och menopausen övergångsperioder i en människas liv. En övergångsperiod kan antingen vara positiv eller negativ. En graviditet anses oftast vara positiv. Alla

övergångsperioder, positiva eller inte, leder till identitetsförändringar. När en kvinna blir gravid, ändras hela hennes tillvaro eftersom hennes roll nu ändras från att vara någons barn till att bli någons förälder. Graviditeten är en gräns mellan olika identiteter. Kvinnan är på väg in i moderskapet, men har ännu inte tagit på sig rollen som mor. I början av sin första graviditet är kvinnan förvirrad och måste börja söka inom sig för att hitta sig själv igen. I denna fas är det vanligt att kvinnan blir asocial och sömnbehovet ökar. Småningom uppstår frågeställningar som måste besvaras för att hon skall hitta sin nya identitet och komma in i moderskapet. En stor fråga som hon ställer sig är hur hon skall bli som mor. (Brodén, 2004, 27-29, 32-33)

5.1 Den fysiska utvecklingen

När en kvinna är gravid brukar hon fysiskt börja känna att någonting är på gång i slutet av den första graviditetsmånaden. Kännetecken är bl.a. illamående på morgonen, ökade antal toalettbesök, större sömnbehov och ömma bröst. (Hwang & Nilsson, 1995, 91)

De fysiska omställningarna som sker under en graviditet spelar stor roll för kvinnans förberedelse inför moderskapet. Kvinnan är medveten om hur hennes kropp under graviditeten håller på att förändras, oberoende av om hon uppskattar det eller inte. Detta bidrar till att hon börjar förbereda sig inför moderskapet. I nio månader lever hon med en ständigt förändrande kropp. Den växande magen gör det svårt att gå, stå och ställa sig upp på vanligt sätt och bröstet känns tunga och svällda. De kroppsliga förändringarna i kombination med barnets rörelser i magen gör att hon hela tiden påminns om att hon väntar barn. Hon lever i en intim kontakt med sitt barn och kroppen styr hela tiden moderns tankar till barnet. (Stern, 1998, 66)

Alla människors identitet är starkt beroende av den egna upplevelsen av ens kropp. För alla tonåringar är det en dramatisk omställning när kroppen börjar utvecklas och förändras. Det tar vanligtvis flera år innan tonåringens kropp har förändrats från att vara barn till att få en kropp som är lik en vuxen människa. I samband med att en kvinna blir gravid sker det också dramatiska förändringar. Hennes kropp ändrar lika mycket som i tonåren, men förändringarna sker på en mycket kortare tid. En gravid kvinna har istället för flera år bara nio månader på sig att vänja sig med de konstanta fysiska förändringarna och samtidigt ställa om sig inför sin nya identitet. (Stern, 1998, 67)

5.2 Den psykiska och personliga utvecklingen

Enligt Stern (1998, 15-18, 31) går en gravid kvinna psykologiskt genom en födsel. Till skillnad från sitt barn som föds rent fysiskt, så föds en ny identitet hos kvinnan. Denna identitet skapas av att kvinnan går igenom en process där hon bearbetar sitt inre som blir en djup och personlig upplevelse som bidrar till att kvinnan mognar. Stern kallar detta för modersmentalitet. En mor föds inte till mor under ett speciellt ögonblick när hon genomgår sin graviditet, utan moderskapet tar gradvis sin form från att modern får reda på att hon är gravid till efter att barnet är fött och modern har skött barnet hemma i flera månader. Genom processens gång blir kvinnan mer och mer säker på sin nya identitet och hon börjar se sig själv som mor. Att bli mor medför att kvinnan förbereder sig för en erfarenhetsvärld som är helt okänd från tidigare. Rollen som nybliven mor gör att hon börjar betrakta världen från ett helt nytt perspektiv. Drömmar, fantasier, rädslor och förhoppningar kretsar kring barnet och moderskapet. Moderns känsloliv, handlingar, psykiska beredskap och sinnesfunktioner påverkas av rollen som nybliven mor. I många fall påverkas även synen på frågor som kretsar kring livets mening. Modersmentaliteten gör att kvinnan förbereder sig för de omställningar hon står inför, att hon står emot de emotionella påfrestningarna som har att göra med hennes egen personlighetsutveckling och att hon sedan är beredd att foga samman denna utveckling med resten av sin personlighet. Modersmentaliteten kommer att leda modern under graviditeten och efter barnets födelse och det innebär att hon kommer att utveckla en ny sida av sin personlighet som skall fogas ihop med hennes tidigare personlighet.

Under graviditeten genomgår de blivande föräldrarna en psykisk och social förberedelse inför föräldrskapet. Förberedelsen kan ses som en process med olika stadier och i varje stadie finns det nya uppgifter och frågeställningar som skall lösas. Genom denna process bildas grunden till moders- och fadersrollen. (Callersten-Brunell & Lidholm, 1985, 104) En graviditet innebär att kvinnan får en ny syn på tillvaron. Under processen mognar kvinnan och lär sig att ta ansvar för ett nytt liv. Den emotionella och fysiska omvandlingen som sker hos kvinnan har en avgörande betydelse för relationen till barnet, som gradvis utvecklas under graviditeten. (Brodén, 2004, 34)

Varje dag upplever den nyblivna modern helt nya och övermäktiga känslor som inte går att jämföras med något som hon har upplevt tidigare i sitt liv. Det handlar om en intensiv

instinkt av beskyddande, en oövervinnerlig kärlek och en strävan till att vårda och värna om det nya människolivet till vilket pris som helst. Hon vet att hon upplever detta men hon kan knappast förklara alla de känslor som rör sig i hennes inre värld på ett begripligt sätt, vare sig för sig själv eller för någon annan. Samhället i stort har heller inte intresserat sig för att försöka förklara dessa personliga erfarenheter på ett bra sätt. Samhället kämpar hela tiden för en bättre barn- och mödravård, men den dramatiska och livsavgörande förändring som sker hos nyblivna mödrar är utforskad och oförklarad. Oberoende av kultur, samhällsklass eller ålder så upplever kvinnor sitt moderskap på ett mycket liknande sätt. (Hwang & Nilsson, 1995, 132; Stern, 1998, 28-30)

På samma gång som kvinnan håller på att hitta sin nya roll som mor har hon fullt upp med nya uppgifter i den verkliga världen, såsom att mata, trösta och lugna barnet, att leka med barnet och att skapa en anknytning till sitt nyfödda barn. Hon har fullt upp med att ta hand om det nyfödda barnet, som upptar all uppmärksamhet. Alla de rutiner som har funnits i vardagen har ändrats och barnet kan hålla modern vaken om nätterna, vilket kan vara uttröttande. Processen att bli mor är en av livets verkliga utmaningar och kraftprov, så det är svårt för kvinnan att få tid att bearbeta och utforska sin nya roll som mor. Den egna personligheten skjuts åt sidan eftersom moderns tankar och handlingar hela tiden kretsar kring barnet och dess behov. Hur lång tid modersmentaliteten dominerar hela kvinnans medvetande skiljer sig från kvinna till kvinna. Det kan ta allt från några veckor till flera år. Det är inte sällan som ekonomiska och praktiska omständigheter avgör hur länge kvinnan helt kan ägna sig åt sitt moderskap. Tiden strax före födseln och veckorna efter att barnet är fött kommer moderskapet att stå i centrum för allt handlande. Längre fram i tiden kommer moderskapet att aktiveras bara när speciella behov förekommer. Oberoende av hur gammalt ett barn är, så när barnet behöver hjälp reagerar modern så att känslorna och beredskapen genast blir tillgängliga igen. Moderskapet finns där hela tiden och moderskapet har på ett djupgående sätt ändrat kvinnans personlighet. Kvinnan blir aldrig samma person igen som hon var innan hon fick barn. (Stern, 1998, 18-19, 31)

En rädsla som de flesta nyblivna mödrar känner är när de plötsligt inser att det är de som har det yttersta ansvaret för det nyfödda barnets liv. De känner sig osäkra inför den totalt nya uppgiften i livet och tvivlar ofta på sina egna förmågor. Det handlar inte heller bara om att barnet skall överleva rent fysiskt, det skall också växa och utvecklas till en ny individ. Omgivningen har också förväntningar på hur nyblivna mödrar skall uppträda och i andras

ögon är kvinnan nu en mor med ofrånkomliga plikter. Samhället har utpekats modern som den ytterst ansvariga för barnet. Tjugofyra timmar i dygnet skall småbarnsmödrar fatta beslut som är avgörande för barnets välbefinnande. De kommer aldrig ifrån detta ansvar. Ansvaret för vad som händer är i sista hand alltid moderns, även om hon skulle ha delegerat olika sysslor till någon annan. Modern är tvungen att fatta snabba beslut hela tiden och alla blickar riktas mot henne, trots att hon själv är på helt okänd mark och inte vet hur hon skall bete sig. Att modern är kvalificerad för uppgiften tas för givet, även om hon inte har någon som helst utbildning inför den nya livssituationen. Enligt samhällets syn förväntas en mor helt automatiskt älska sitt barn och alla räknar med att det skall växa, utvecklas och uppfostras på bästa sätt. Allt detta som en helhet bildar den nya modersmentaliteten som formas hos småbarnsmödrar. Alla förändringar som de genomgår i sitt inre medvetande, samt alla kulturella och sociala normer och värderingar som finns i samhället kan ingen nybliven mor undgå att påverkas av. (Stern, 1998, 22, 25, 27-28)

I takt med att modern ser att barnet har hälsa och att det växer, börjar hon tro mer på sig själv och sin egen förmåga. Hon blir tryggare och känner sig mer och mer som en mor när hon märker att hon faktiskt kan ge sitt barn vad det behöver. Nyblivna mödrar handlar ofta helt automatiskt i många situationer. Det betyder att de litar på sin intuition och sin modersinstinkt som de aldrig tidigare anat att de har haft. Utan någon utbildning inom området eller att någon har berättat för dem, vet mödrarna helt enkelt hur de skall hålla i sitt barn, trösta det och tala för att bygga upp närheten till barnet. Även om det känns svårt och omvälvande i början att ta hand om ett nytt människoliv, börjar det småningom kännas naturligt att lita på de spontana reaktionerna. De blir en del av kvinnans nya identitet. (Stern, 1998, 24-25)

Stern (1998, 32) har delat in processen att bli mor i tre faser. I den första fasen skall kvinnan förbereda sig för moderskapet. Den tar fart under graviditetens nio månader då kvinnan arbetar med att förbereda sig inför moderskapet och bygga upp en ny identitet, samtidigt som hennes kropp formar fostret. Det här är en förberedelsetid när kvinnan kan fantisera kring olika möjligheter och i hennes inre värld finns tankar om hur barnet kommer att vara och hur hon själv kommer att bli som mor. Hennes tankar är fulla med förhoppningar, drömmar, rädslor och oro. Den första fasen innehåller också barnets födelse och den dramatiska omställning som detta medför för kvinnans egna psykologiska födelse som mor.

Stern (1998, 33-34) menar att det verkliga moderskapet uppkommer i den andra fasen. Nu kommer modern hem med sitt nyfödda barn och måste ta på sig allt nytt ansvar och alla arbetsuppgifter som krävs för att skydda och vårda sitt barn. Det är också i denna fas som modern skapar en nära och kärleksfull relation till barnet, vilket innebär att ens egen livshistoria blir aktuell att fundera över och relationer omprövas och bearbetas. Modern kämpar med att klara av alla nya uppgifter och plikter samtidigt som hennes nya identitet gradvis tar form. När hon klarat av de första svårigheterna och börjat lita på sin förmåga att ta hand om barnet, kan hon börja ägna hela sin uppmärksamhet åt sitt barn. Under de första månaderna efter barnets födelse är den nya identiteten som mor ganska skyddad mot omvärlden, men med tiden är det dags att gå in i den tredje fasen i processen att bli mor.

Den tredje fasen handlar om att klara av att integrera moderskapet med det övriga livet och att anpassa sig till sitt nya liv som mor. Detta inkluderar omställningar i relationer till människorna i ens omgivning och vid den tidpunkten omvärderas kanske rollen i samhället. Fritidssysselsättningar känns kanske inte intressanta längre och kvinnan börjar fundera på om och när hon skall börja arbeta eller studera igen. Denna anpassningsfas pågår under många år. Kvinnan försöker nu sammanföra moderskapet med andra delar av tillvaron, där hon är kvinna, flickvän eller hustru, människa, arbetare eller studerande. Efter att en kvinna en gång har fått barn, så kommer moderskapet alltid att finnas med henne, även om det med tiden bearbetas och förändras i takt med att barnet växer upp. (Stern, 1998, 34-35, 246-247)

5.3 Relationernas påverkan

Som blivande mor sker det stora förändringar i relationerna som byggts upp till en själv och den närmaste omgivningen. Kvinnan skall träda in i rollen att bli mamma för en annan människa. Det sker förändringar i relationen till de egna föräldrarna när hon inte längre bara är deras barn utan själv är på väg att bli förälder. Relationen till partnern ändras; det handlar inte längre om bara två personer, utan parrelationen måste utvecklas till en familjrelation. När barnet är fött skall modern skapa en relation till honom eller henne också. (Hwang & Nilsson, 1995, 91-92)

Att bli mor medför att kvinnan utvecklar en ny mentalitet och mognad. Kvinnor som inte är mödrar kan inte förstå den nya mognaden som mödrar har. Den nya rollen som mor

följer kvinnan i hela hennes livssituation. Den nyblivna modern har ändrats mycket, men alla runt omkring henne har fortfarande samma livssituation och prioriteringar. Den nyblivna modern måste pröva sig fram för att hitta nya roller för sitt sociala nätverk. (Stern, 1998,17-18)

Förlossningen blir ett dramatiskt uppbrott i kvinnans liv, där hon omprövar sin tidigare världsbild och skapar nya roller och funktioner för sig själv och personerna i sin omgivning. En nybliven mor betraktar personerna i sin omgivning med nya blickar. Många blir mer intresserade av kvinnlig gemenskap än de har varit tidigare och de flesta blir ganska likgiltiga till män överlag. Kvinnan blir mer intresserad av att höra sin egen mors livshistoria och främst om tiden när hon själv fick barn. Nu har identiteten att vara mammas dotter ändrats till att kvinnan betraktar sig själv som mor i första hand. (Stern, 1998, 20)

Stern (1998, 26) menar att inställningen som den nyblivna moderns egna familj har om henne från tidigare kommer att förändras på ett drastiskt sätt när hon skall få barn och själv bli mor. Hon kommer att få en ny position i ursprungsfamiljen och bli en viktig länk mellan generationerna. Genom att bli mor förändras kvinnans sociala identitet i andras ögon och efterhand också i hennes egna.

När modersmentaliteten tar form, blir frågor kring den egna uppväxten mer aktuella. Det bidrar till att kvinnans tankar ofta kretsar kring hennes egen mor och andra modersgestalter som hon har haft i livet. Hon funderar på om de kan vara lämpliga förebilder för hennes nya roll som mor. Överföringen från generation till generation gör att traditionella kunskaper och värderingar bevaras, men detta område är samtidigt känslomässigt laddat. Den nyblivna modern kan ha svårt att inte uppfostra sitt barn på samma sätt som hon själv blivit uppfostrad, eftersom det är den kunskap och de förhållningssätt hon känner till. Det kan vara svårt att inte bli påverkad av den egna livshistorien, speciellt om den inte är bearbetad. Det är dock inte förutbestämt att den nyblivna modern skall upprepa samma beteende som den egna modern hade. Genom att utforska och bearbeta relationen till den egna modern, acceptera det som har varit och skapa större självinsikt, nås en mogen och fördomsfri syn på relationen. Relationen till modern ses i ett nytt ljus och kvinnan kan på ett bättre sätt frigöra sig från det som har varit och har större möjligheter att uppfostra barnet på sitt sätt. (Stern, 1998, 22, 157)

Det sker en stor omställning i relationen till mannen eller pojkvännen när ett barn föds. Av ett par skall det nu bildas en familj. Kvinnan ser nu på sin man med rollen som far framom rollen som partner. Hur mannen agerar som far har stor betydelse för hur kvinnan kommer att betrakta honom framöver. Det har också stor inverkan på förhållandets utveckling. Om kvinnan inte anser att mannen tar hand om barnet på ett bra sätt eller om någon av parterna känner sig utanför i den andras starka relation till barnet, kan det leda till bitterhet och gräl. Därför är det viktigt att vara ärlig och öppen mot varandra för att stärka banden och utveckla relationen. (Stern, 1998, 21, 88-89)

Kvinnans tillit till sin partner stärks av ett bra samarbete under förlossningen. Samarbetet inkluderar på ett naturligt sätt också mannen i allt som händer och han kan stötta kvinnan i hennes nya roll som mor. Efter att ha klarat av en förlossning tillsammans, fås en värdefull grund att stå och bygga vidare på inför det nya arbete som väntar. (Stern, 1998, 77)

En graviditet bryter ofta de mönster som har funnits i parförhållandet. Mannens och kvinnans upplevelser av en graviditet skiljer sig från varandra. Kvinnan har fullt upp med alla kroppsliga och psykiska förändringar som hör till graviditeten. Hon bildar utifrån det en egen relation till både sig själv och barnet. Mannen däremot har ingen självklar roll under graviditeten. Han ser bara på kvinnan och de förändringar som sker med henne. Han kan inte påverka situationen mera än att finnas till som stöd. Mannen kan ibland känna sig utanför, sårad och bli svartsjuk på grund av detta och han kan ha svårt att hitta sin fadersroll. Parförhållandet kan i flera fall brista under graviditeten. Kvinnan blir inåtvänd och sätter fokus på barnet istället för på mannen, har minskat intresse för andra relationer i omgivningen och kan få en minskad sexuell lust, vilket kan leda till att mannen inte orkar engagera sig mera. Det är därför viktigt att mannen har kännedom om det språk och känslor som hör ihop med moderskapet och att det är en naturlig och oundviklig process som alla nyblivna mödrar går igenom. Det är mannens uppgift att ge kärlek till kvinnan, så att de hittar tillbaka till varandra som ett par. När barnet är fött och familjen återvänder hem, växer mannen och kvinnan nästan automatiskt in i sina nya roller som far och mor. Det leder till en öppen eller underförstådd överenskommelse om en viss arbetsfördelning inom familjen. Fördelningen av arbetsuppgifterna ger uttryck för parets värderingar och attityder till föräldraskapet. (Brodén, 2004, 83-86; Stern, 1998, 21, 232)

Föräldraskapet innebär stora förändringar i livet. Vardagen och mycket av det som innan har tagits för givet påverkas av ett nyfött barn. Tiden, kostnaderna, relationerna samt levnadsvanorna är bara exempel på förändringar som sker i samband med föräldraskapet. Egentligen kan en graviditet och ett föräldraskap kategoriseras som en mognadskris. De nyblivna föräldrarnas relation till varandra utsätts för prövningar var och varannan dag, men den blir också djupare. De har blivit föräldrar och det har ändrat deras syn på sig själva och varandra. (Hwang & Nilsson, 1995, 94; Stoppard, 1994, 16)

Anknytningen till barnet börjar redan under ett tidigt skede av graviditeten. Under den här tiden ägnar sig kvinnan åt att förbereda sig inför moderskapet och skapar samtidigt en fantasibild av hur barnet kommer att se ut och vilken personlighet det kommer att få. Kvinnans tankar är fyllda av drömmar, förväntningar, oro och rädsla. När barnet är fött är det dags att börja utveckla den verkliga relationen till barnet. Det är lika viktigt för modern att anknyta till sitt barn, som det är för barnet att få de grundläggande behoven tillfredsställda, såsom mat och sömn. Modern känner ofta ängslan över att hon inte räcker till som mor, hon oroar sig över att hon inte kommer att kunna älska sitt barn tillräckligt mycket och att barnet inte älskar henne tillbaka. I denna situation är det viktigt att modern inser att det inte finns någon perfekt mor, utan det är viktigast att barnet får en bra omvårdnad. Att modern klarar av att knyta an till sitt barn, visar på att hon har förmågan att skapa nära och kärleksfulla relationer. Enligt Brodén (2004, 112) påverkas inte anknytningen av moderns ålder, men om modern befinner sig i en svår livssituation eller om graviditeten var oplanerad kan det uppstå problem med anknytningen. De dagliga uppgifterna som hör till barnets omvårdnad, såsom blöjbyte och amning, hjälper till att stärka banden mellan barn och mor. Anknytningen blir också starkare om modern klarar av att se världen från barnets synvinkel och lär sig tolka barnets signaler. (Stern, 1998, 32, 43, 53, 123-126, 139)

5.4 Problem som kan uppstå

En graviditet är en väldigt stor händelse i en kvinnas liv och den kan ibland medföra kriser. När barnet är fött ändrar kvinnans hela livssituation, vilket också kan bidra till att problem och kriser uppstår. En kris innebär att de metoder som tidigare använts för att lösa problem inte längre fungerar eller att livet tar en ny vändning. För att komma igenom en kris krävs ett annorlunda agerande och en ny anpassning till situationen. Krisen behöver inte alltid vara negativ, utan kan också vara en start till något nytt. (Hwang & Nilsson, 1995, 94) Enligt Callersten-Brunell och Lidholm (1985, 104) innebär en oplanerad graviditet ofta en stor kris. Kvinnan är helt oförberedd och en oplanerad graviditet hotar att förändra hela hennes liv.

Graviditeten kan kännas jobbig för att modern befinner sig i en svår livssituation och om det inträffar otrevliga händelser under graviditetens gång. Enligt Brodén (2004, 139-141) finns det en teori om att graviditeter kan delas in i tre olika riskgrupper. Den första är konfliktgraviditeter. Det är en graviditet som inte är önskad eller planerad. Kvinnan funderar på abort, men genomför ändå graviditeten. Det kan bero på att hon upptäcker graviditeten för sent eller att abort strider mot hennes värderingar. Konfliktgraviditeter kan också klassificeras som fall där kvinnan känner sig för ung och inte har någon egentlig kontakt med barnets far eller nyss har träffat sin partner. Den andra riskgraviditetsgruppen kallas känslomässigt sårbara graviditeter. Till den här riskgruppen hör kvinnor som t.ex. varit med om missfall tidigare eller har fått sjuka barn. Den sista gruppen av riskgraviditeter kallas komplicerade graviditeter. Den har att göra med kvinnans livssituation och psykiska tillstånd. Kvinnan kan lida av en sjukdom, ha ett handikapp eller vara fast i ett missbruk. Det som har blivit vanligare är gravida mödrar som har aids eller anorexi. Dessa sjukdomar skadar både modern och barnet och kan bidra till stora komplikationer.

I samband med anknytningen till barnet kan en del nyblivna mödrar oroas över att de inte skall klara av att identifiera sig med sitt barn och skapa den speciella relation som skall finnas mellan en mor och hennes barn. Den nyblivna modern kan börja ifrågasätta sin betydelse, om hennes barn verkligen behöver just henne eller om hon lätt skulle kunnas ersättas av vilken annan mor som helst. Ibland kan hon också fundera över om detta faktiskt är hennes barn eller om det kanske har blivit förväxlingar på BB. Dessa mödrar

tvivlar på bandet mellan sig själv och sitt barn. Att vara lite orolig är normalt för en nybliven mor och det går ofta över efter ett tag. För en del kan det dock finnas verkliga problem som måste utredas med professionell hjälp, för att relationen mellan barn och mor skall kunna förbättras och förstärkas. (Stern, 1998, 141)

Förr i tiden fanns det en allmän uppfattning om att en graviditet skyddar mot depression. Senare forskning har kommit fram till att detta inte är fallet. Däremot kan en graviditet orsaka en depression, prenatal depression. Det kan vara svårt att upptäcka en sådan depression på grund av kvinnans många kroppsliga och mentala förändringar under en graviditet. Riskfaktorer som kan orsaka en prenatal depression är stress, inget stöd i parrelationen, inget socialt nätverk och att omgivningen har negativa attityder till graviditeten. Om kvinnan är ung, kan det också vara en bidragande orsak till depression. Om en kvinna är deprimerad under sin graviditet, kan det påverka hur fostrets hjärna utvecklas och barnet kan få ett avvikande beteende. (Brodén, 2004, 127-131)

Efter förlossningen kan kvinnan hamna i en annan depression, en som i folkmun är kallad blues. Forskare tror att det kan bero på utmattning i samband med allt som händer under förlossningen och en ökad sömnlöshet. Kännetecknen för denna depression är att modern inte känner igen sig själv mera, att vardagen känns tung och trist och hela livssituationen känns hopplös. Bluesen brukar oftast gå över av sig själv efter ett tag, men i vissa fall behövs professionell vård. (Wickberg & Hwang, 2003, 14-15)

5.5 Omgivningens stöd

Det är mycket viktigt att en nybliven mor får bekräftelse från omgivningen för att kunna bygga upp sin nya identitet. De flesta nyblivna mödrar bygger upp ett stödjande nätverk, främst bestående av småbarnsmödrar och äldre kvinnor med erfarenhet av moderskap och barn. Det finns en längtan av att utbyta tankar och erfarenheter, utforska känslor av moderskap och ventilerar känslor av oro. Det är ett naturligt inslag i modersmentaliteten att få umgås med andra mödrar och nyblivna mödrar behöver detta stöd, både på det praktiska och det psykologiska planet. (Stern, 1998, 23, 146)

Även om erfarna kvinnor och småbarnsmödrar ger ett stort stöd och får kvinnan att känna att hon inte är ensam i sin nya livssituation, så är det stöd som samhället erbjuder blivande

och nyblivna mödrar också mycket viktigt. Stoppard (1994, 151) menar att en förutsättning för att modern och hennes barn skall må bra är att det finns en god förebyggande mödravård.

I Finland är det lag på att det skall erbjudas social- och hälsovård till nyblivna föräldrar. Staten och kommunen skall garantera grundläggande förmåner såsom rätt till social trygghet genom hela livet. Utöver den offentliga sektorn kan nyblivna föräldrar också få hjälp och stöd från andra organisationer i samhället, till exempel föreningar och församlingar. (Social- och hälsovårdsministeriet, SHM, 2005, 49)

Barn- och mödrarådgivningens uppgifter och mål är att främja barnets hälsa och välbefinnande, att stödja familjer att utöka sina resurser och att ge viktig information som rör barnet, familjen och främjande av deras hälsa. En av barn- och mödrarådgivningens uppgifter är att hjälpa de nyblivna föräldrarna att få en så positiv men samtidigt så realistisk bild som möjligt av ett nyfött barns egenskaper och förmågor. Man vill på detta sätt stärka föräldrarnas anknytning till barnet. (SHM, 2005, 86, 95, 104)

De regelbundna kontrollerna på barn- och mödrarådgivningen finns för att kontrollera att kvinnan och barnet mår bra och för att snabbt kunna upptäcka eventuella problem under graviditeten. På mödrarådgivningen finns också kompetenta rådgivare som kan svara på mammans frågor och här får hon också träffa andra blivande mammor som är i samma situation som hon själv. Under hela graviditeten görs regelbundna besök på mödrarådgivningen. Personalen finns på plats för moderns och barnets skull och som nybliven mor är det ett stöd som skall utnyttjas och tas emot. (Stoppard, 1993, 151-152)

Enligt Cullberg (2006, 92) kan den första tiden efter förlossningen vara svår för kvinnan. Hon saknar helt kunskap om den nya situationen hon plötsligt befinner sig i och kvinnor kan ibland drabbas av panik. De känner sig hjälplösa och värdelösa som mödrar och barnets skrik är bara en förstärkning av detta och det känns som en ständig anklagelse. I dessa situationer behöver kvinnan stöd från personerna i sin omgivning, som kan råda, stödja och ge den nyblivna modern lite avlastning och tid för vila. Ibland kan det också vara bra att få hjälp av en erfaren rådgivare, t.ex. en psykolog inom mödravården som kan hjälpa och stödja modern att gå vidare och hitta styrka att fortsätta.

Nuförtiden är det lätt att hitta information om graviditeter, barn och föräldraskap med hjälp av Internet, TV, media, böcker och broschyrer. Internet är lättillgängligt och många ungdomar, som är uppväxta med det, ser Internet som en självklar informationskälla. Nuförtiden har flera verksamheter i Finland egna hemsidor med saklig information och flera webbplatser erbjuder också forum där intressanta ämnen kan diskuteras. Möjligheten att snabbt och enkelt komma i kontakt med människor i samma situation skapar ett nätverk som kan sträcka sig världen över. Kommunikationen kan ske i forum, chatrum eller på olika communitys. (Dahlgren, 2002, 63-64, 79)

6 Tonårsgraviditeter

I Finland uppnås den sexuella myndighetsåldern vid 15 års ålder och då är det enligt lag tillåtet att ha sexuellt umgänge med en annan person. Enligt Aaltonen m.fl. (2007, 163-164) har de flesta ungdomar sitt första samlag tre till fem år efter sina första kyssar. Ungefär hälften av de 13-åringar som år 2002 deltog i en undersökning i finländska skolor uppgav att de hade ett parförhållande. Hälften av de som var i ett förhållande hade erfarenhet av smekningar ovanpå kläderna. Ungefär varannan 15-åring hade erfarenhet av petting och ungefär hälften av 17-åringarna hade erfarenhet av samlag. Omkring 50 procent av de unga hade sitt första samlag med sin dåvarande pojk- eller flickvän och varannan av dem var påverkade av alkohol under tillfället. En tredjedel hade inte använt preventivmedel under samlaget och för de övriga hade kondom varit det mest använda preventivmedlet. De som hade använt kondom var främst ungdomar som hemma hade diskuterat sex med sina föräldrar.

I dagens samhälle har det nästan glömts bort vad kärlek är. Enligt Wahlberg (2004, 52) betyder ordet kärlek för många ungdomar sex. Tonåringar är tillsammans, men inte nödvändigtvis för kärlekens skull, utan för att använda den andra för tillfällig njutning och lust och för att skaffa sig mera erfarenhet. Många vill egentligen känna den riktiga kärleken med ömsesidighet och hänsyn, men risken är stor att tonåringen inte orkar vänta på kärleken utan följer med strömmen och experimenterar med sin sexualitet.

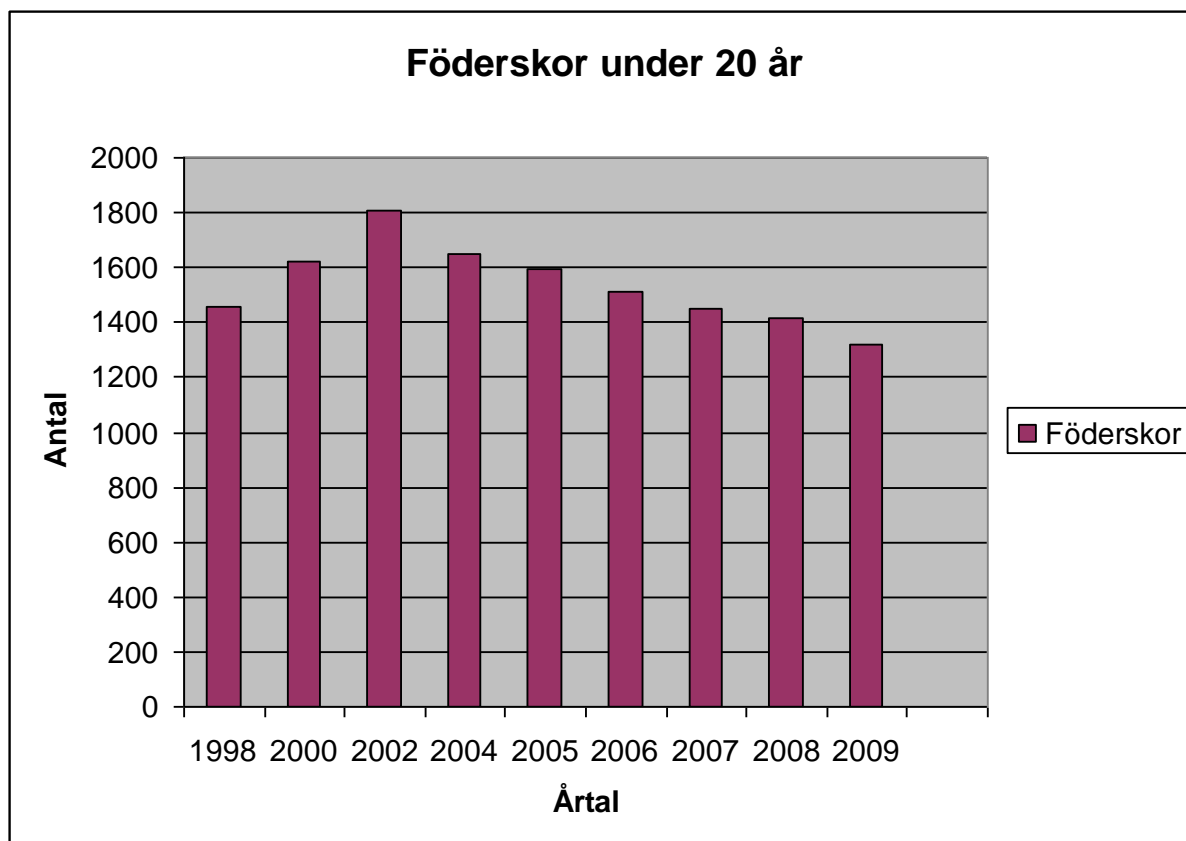
Wahlberg (2004, 53) menar att oönskade graviditeter till största delen beror på bristfällig preventivteknik eller att inget preventivmedel alls har använts. Enligt Aaltonen (2007, 165)

anser flickor att det är viktigare att använda preventivmedel än vad pojkar i samma ålder gör. Det beror på att flickor är rädda för oönskade graviditeter. Magnusson och Häggström-Nordin (2009, 61) menar att en vanligt förekommande åsikt hos tonåringar är att de i första hand skyddar sig mot oönskade graviditeter och inte mot könssjukdomar som kan uppstå i samband med samlaget. I dagens samhälle är det lätt att få tag i preventivmedel, ändå är det många ungdomar som har oskyddat samlag. En studie visar att 10-20 procent av svenska tonåringar har oskyddat samlag även om de inte vill bli gravida. En anledning till att ungdomar inte använder preventivmedel är att de är unga och osäkra samt inte vågar säga till sin sexpartner att de vill använda kondom. Få har skaffat sig p-piller eller andra preventivmedel i en sådan här tidig ålder på grund av okunskap av var och hur man får tag i det, samt känslan av rädsla och skam. Enligt Aaltonen m.fl. (2007, 174) har både antalet graviditeter och aborter hos kvinnor under 20 år minskat med ungefär 50 procent sedan år 1975. Det tros bero på att det idag finns tillgång till bättre preventivmedel samt sexualfostran.

År 2009 föddes det enligt Stakes 60 794 barn i Finland. Genomsnittsåldern för föderskorna var 30,1 år och för förstföderskorna var åldern 28,1 år. Antalet mödrar under 20 år var 1318. I vår tabell nedan syns det att antalet tonårsmödrar har hållit sig på en ganska jämn nivå det senaste decenniet, år 2002 var det aningen fler tonårsmödrar som födde barn men sedan dess har det minskat konstant.

År	1998	2000	2002	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Föderskor	1457	1620	1805	1649	1595	1512	1451	1415	1318

Tabell 1: *Föderskor och förlossningar under 20 år, åren 1998-2009. Källa: Vuori & Gissler, 2010.*



Figur 1. *Föderskor under 20 år, åren 1998-2009. Källa: Vuori & Gissler, 2010.*

I en rapport utgiven av Stakes (26/2010) över år 2009 så är det ungefär 40 procent av alla tonårs-graviditeter som fullföljs, resten gör abort. En del flickor tror att tonårsgraviditeten skall lösa deras identitetskris, men har felaktiga föreställningar om hur mycket tid och energi ett barn kräver. (Erling & Hwang, 2001, 104; Hwang & Nilsson, 1995, 272) Enligt Wahlberg (2004, 71) är tonåren en känslig period i livet och en ofrivillig graviditet kan påverka kvinnans mentala hälsa och förmågan att i framtiden hantera familjerelationer på ett bra sätt.

Wahlberg (2004, 44) pratar om hur media och internet lär ut sex åt ungdomar. Tyvärr är denna information inte alltid sanningsenlig. På grund av all sexualisering som ständigt omger ungdomarna via media och Internet, kan många ungdomar bli osäkra på sin egen sexualitet och de vet inte vad som är normalt eller inte.

Magnusson och Häggström-Nordin (2009, 63, 167, 306-307) säger att forskning visar att en del tonårsflickor har större benägenhet att bli gravida än andra. Forskning visar att flickor som har tidig sexualdebut har större risk att råka ut för oönskade graviditeter och

könssjukdomar. En annan forskning visar också att de som väljer en yrkesutbildning oftare drabbas av oönskade graviditeter och könssjukdomar än flickor som väljer att gå på gymnasiet. Enligt uppgifter från Stakes 2008 är genomsnittsåldern för förstföderskor 28,1 år i Finland. Det betyder att unga som samlagsdebuterar tidigt har en period på 10-15 år när de är sexuellt aktiva, men inte vill ha något barn. Under denna period hinner de utsätta sig för risken för en oönskad graviditet flera gånger om.

Spädbarnsdödlighet är mer förekommande hos barn vars mödrar är väldigt unga. Barnen kan väga mindre vid födseln och de kan behöva vårdas längre på sjukhus efter födseln. Detta beror på att tonårsmammor inte är lika fysiskt utvecklade som vuxna mammor. Det är därför viktigt att den unga mamman får råd, stöd och god vård under graviditeten för att minska risken för spädbarnsdödlighet. (Langille, 2007, 1)

Vid en oplanerad graviditet är det kvinnan som har rätten att fatta det avgörande beslutet om att behålla barnet eller inte. Mannen förväntas stödja kvinnan i hennes beslut. För mannen kan det kännas som om hans åsikt saknar betydelse, men så är inte fallet. När kvinnan skall fatta det slutgiltiga beslutet är hon beroende av mannen och hans inställning. Om mannen och kvinnan är oense om beslutet kan det uppstå en besvärlig situation, det är oftast den med mest tveksamma känslor som har större inflytande på beslutet. Det underlättar om båda är överens om ett fullföljande av graviditeten, för om den ena parten är tveksam så kan det vara skäl att avbryta graviditeten. (Callersten-Brunell & Lidholm, 1985, 115)

Forskning visar att tonårsmammor vill vara som vilken annan mamma som helst och att omgivningen skulle bemöta dem enligt det. En tonårsmor behöver få samma stöd och uppmuntran som vuxna mammor får. Att bli mor som tonåring kan kännas mycket svårt och det hjälper inte att mamman får kritik för sitt handlande och blir baktalad om att hon skulle vara oansvarig och okunnig. Eftersom tonåringen har valt att genomföra graviditeten och att ta ansvar för barnet, så skall hon också få vara och betraktas som vilken annan mamma som helst. (Kukkonen & Salo, 2000, 120)

7 Undersökningens genomförande

Syftet med vår undersökning var att ta reda på hur tonåringar utvecklas av en graviditet och av processen som leder till ett föräldraskap. Vi kommer i detta kapitel att berätta om vår undersökningsgrupp och hur vår intervju såg ut. Vi kommer också att presentera vilken typ av insamlingsmetod som vi har använt oss av, vilken typ av undersökningsmetod vi haft och hur våra intervjuer praktiskt har genomförts.

7.1 Undersökningsgrupp

Vår undersökningsgrupp består av fyra kvinnliga respondenter som har fått barn i tonåren, mellan åldrarna 16 och 19. Det äldsta barnet hos våra respondenter är 2,5 år. Från början hade vi tänkt intervjua fem unga mödrar, men på grund av sjukdom så kunde den ena respondenten inte genomföra en intervju och därför stannade vår undersökningsgrupp på fyra respondenter. Vi ville ha mödrar som fortfarande är unga och som har sin tonårstid och graviditet i färskt minne samt kan sätta sig in i situationen hur det såg ut när de gick igenom processen att på nio månader gå från tonåring till mor.

7.2 Undersökningsmetod

Vi använde oss av en kvalitativ undersökningsmetod. Vid användningen av en kvalitativ metod, såsom intervjuer, fås enligt Holme och Krohn Solvang (1991, 86-87) en bättre inblick i respondentens totalsituation. Genom intervjun skapas en närmare kontakt med respondenten för att på djupet kunna sätta sig in i respondentens situation och bilda sig en bättre uppfattning om hur livssituationen ser ut.

En kvalitativ metod i form av intervjuer är i vårt fall den bäst lämpade undersökningsmetoden. Vi ville undersöka hur våra respondenter upplevde sin utveckling mot ett moderskap samt alla de reaktioner som kan uppstå i samband med en graviditet i unga år. För att på bästa sätt få fram känslor och upplevelser behövs en kvalitativ undersökning.

7.3 Datainsamlingsmetod

Vi använde oss av en kvalitativ intervju bestående av flera olika temaområden (bilaga 2). Genom att använda temaområden kan respondenten fritt tala inom temaområdet, men för att få fram önskad information har vi flera frågor inom varje temaområde. I en ostrukturerad intervju får respondenterna fritt svara på de frågor som intervjuaren ställer (Patel & Davidson, 1994, 60). Våra intervjufrågor har en ganska hög grad av standardisering, eftersom vi ställde samma frågor till alla våra respondenter. En kvalitativ undersökning i form av en intervju är flexibel och frågorna kan under intervjuens gång ändras beroende på hur respondenten svarar eller om frågorna missförstås. (Holme & Krohn Solvang, 1991, 88; Patel & Davidson, 1994, 61)

7.4 Dataanalysmetod

I våra intervjuer använde vi oss av en kassetbandspelare för att intervjuerna skulle ske så smidigt som möjligt och för att lyckas få med alla svar i sin helhet. Vi ansåg också att det var bättre att använda bandspelare, för då kunde vi citera exakt vad respondenten hade sagt i intervjun och läsaren får en mer verklighetstrogen bild av svaren. För att kunna analysera svaren, fick vi börja med att skriva ut intervjuerna i sin helhet. Då fick vi en bättre översikt och kunde jämföra intervjusvaren. När vi gjorde det, kom vi fram till att det bästa sättet för oss att tolka svaren var att utgå från våra teman i intervjun och arbeta vidare med olika frågeställningar inom varje temaområde. Vi kommer att presentera alla intervjufrågor, men gå närmare in på vissa frågor som är mer intressanta för vår undersökning. Den här analysmetoden kallas enligt Holme och Solvang (1997, 141-142) för helhetsanalys. Man utgår ifrån tre faser. I första fasen väljer man tema eller problemområde, andra fasen går ut på att formulera frågeställningarna man vill arbeta vidare med och i den sista fasen gör man en systematisk analys av intervjuerna.

7.5 Undersökningens praktiska genomförande och datasekretess

Beställare av vårt lärdomsprov är ungdomsportalen Decibel och Liselott Nyström fungerar som vår kontaktperson. Vi har dock arbetat helt självständigt med vårt lärdomsprov och kommer att ge beställarna resultaten av vår undersökning i form av ett exemplar av vårt lärdomsprov.

Vi kom i kontakt med respondenterna genom bekvämlighetsurval. Vi var båda bekanta med mammor som hade fått barn i tonåren och sände ut e-post (bilaga 1) till dem och frågade om de ville delta i vår undersökning. Vi sände ut e-post till tio unga mammor och fem av dem var villiga att ställa upp på en intervju. Vi bestämde tid och plats med mammorna. De fick själva bestämma var de ville utföra intervjun, förutsatt att platsen var lugn och utan störande faktorer så att de skulle känna sig trygga i en bekant miljö. Enligt Befring (1994, 69) är det vanligast att intervjuerna sker i respondenternas livsmiljö. En intervju utfördes i respondentens hem, en annan i respondentens skola, en tredje på ett lugnt café i närheten av respondentens boende och den fjärde valde av praktiska skäl att komma hem till en av oss. Vi hade reserverat tillräckligt med tid för varje intervju för att undvika att respondenterna och vi själva skulle behöva känna oss stressade samt för att få ett mer avslappnat samtal.

Vi var båda med på alla intervjuer, men dock var det alltid endast en av oss som förde största delen av samtalet. Den andra kunde ställa följdfrågor om det behövdes eller tillägga något i slutet av intervjun. Vi tror att det var ett bra sätt, så att intervjupersonen inte skulle känna sig underlägsen och känna att vi var två mot en. Under en intervju, när vi var hemma hos respondenten, tog en av oss hand om barnet medan den andra förde hela intervjun själv. Barnet drog till sig mycket av mammans uppmärksamhet i början av intervjun och barnet förde oväsen som störde inspelningen. Som intervjuare är det, enligt Patel och Davidson (1994, 63), viktigt att visa förståelse och intresse för intervjupersonerna. Intervjuaren måste tänka på att med både kroppsspråk och tal vara öppen för alla svar som intervjupersonen ger, annars kan denna börja försvara sig och då kan resten av intervjun vara förstörd. Vi tror att det här är speciellt viktigt när man är två intervjuare och därför var vi noga med att förbli neutrala och visa intresse och förståelse för respondenternas situation.

Anonymitet är väldigt viktigt och redan i meddelandet som vi skickade ut till tonårsmödrarna påpekade vi att de kommer att vara helt anonyma. För att respondenterna skall få vara anonyma, kommer vi i resultatredovisningen och analysen inte att använda oss av personernas namn. Vi använder oss av orden tonårsmamma, moder och respondent när vi pratar om intervjupersonerna. I resultatredovisningen kommer vi ibland att skriva ut citat av det som respondenterna har sagt. Vi kommer dock inte att skriva ut svaren exakt som respondenterna sade, eftersom vi kommer att ändra talspråket till skriftspråk. Vi

kommer också att skriva ut svaren på högsvenska istället för dialekt för att undvika att dialekten kan spåras tillbaka till respondenterna och för att få en mer lättläst text.

8 Resultatredovisning och analys

I det här kapitlet kommer vi att presentera och tolka de resultat som vi har fått fram i vår undersökning. Vi kommer att kategorisera intervju svaren enligt de fyra olika teman som vi haft i vår intervju. Utgående från dem kommer vi att redovisa och tolka svaren. Våra teman är bakgrund, reaktioner i samband med graviditeten, stöd samt utveckling från tonåring till mor. I en kvalitativ undersökning redovisas undersökningens resultat i textform och därigenom kommer vi endast att använda oss av text och inga tabeller.

8.1 Bakgrund

Vårt första tema i intervjun handlar om tonårsmammornas bakgrund. Vi intervjuade 4 mödrar som hade fått barn i tonåren. Två av respondenterna hade blivit gravida vid 16 års ålder, en vid 18 år och en hade precis hunnit fylla 19 år när hon blev gravid. Alla mammor hade vid intervjutillfället barn som var under 2,5 år. Tre av graviditeterna var helt oplanerade, medan en av dem var planerad. När vi frågade hur respondenternas livssituation såg ut när de blev gravida, svarade de två yngsta att de precis hade börjat studera på yrkesskola, båda hade pojkvän och bodde hemma hos sina föräldrar. Respondenten som var 18 år hade precis blivit klar från yrkesskolan, sommarjobbade och hade flyttat in i en hyreslägenhet. Hon hade vid tillfället nyligen blivit tillsammans med sin pojkvän när hon fick beskedet att hon var gravid. Den 19-åriga respondenten hade fått en examen från en yrkesskola och hade hunnit jobba en tid. Hon bodde i en lägenhet med sin pojkvän som hon hade sällskapat med en längre tid. Alla våra respondenter hade någon gång haft tankar på att skaffa barn och tre av dem nämnde att de alltid velat vara rätt så unga när de fick sitt första barn. Ändå tyckte de mödrar som blev gravida utan att det var planerat att graviditeten kom för snabbt på och att de kände sig för unga. Så här uttryckte sig en av mödrarna:

” Jag visste nog att jag ville ha barn tidigt, men inte var det meningen att det skulle hända så här tidigt. Det bara hände.”

En annan respondent formulerade sig så här, på frågan om hon hade haft tankar på att skaffa barn innan hon blev gravid:

”Det är klart att jag hade funderat på det, det var sådant som kom upp i tankarna ibland, men jag hade inte tänkt vara så här ung när jag blev gravid. Jag hade i alla fall tänkt att jag skulle ha studerat och så.”

Alla våra respondenter hade valt att studera på en yrkesskola. Eftersom vi endast har intervjuat fyra tonårsmödrar kan vi inte generalisera, men Magnusson och Häggstöm-Nordin (2009, 63) menar att tonårsflickor som väljer en yrkesutbildning oftare blir oönskat gravida än flickor som väljer att studera på gymnasium.

8.2 Reaktionen och beslut i och med en graviditet

Vårt andra tema i vår intervju handlar om hur respondenterna och deras omgivning reagerade på beskedet över att de var gravida samt vad som påverkade deras beslut att behålla barnet.

Alla våra fyra respondenter gav liknande svar när vi frågade hur de reagerade över beskedet att de var gravida. Vi skall nu ta i beaktande att tre av våra respondenter hade oplanerade graviditeter, medan en graviditet var planerad. Den planerade graviditeten var ju önskad så när hon fick reda på beskedet att hon var gravid blev hon glad. En annan av våra respondenter med oplanerad graviditet blev också till en början väldigt glad, men när beskedet hade bearbetats så blev båda respondenterna, en med planerad och den andra med en oplanerad graviditet, fundersamma över hur det skulle gå. Våra två andra respondenter, båda med en oplanerad graviditet, blev till en början chockade och ledsna över beskedet, men efter att chocken släppt så började de acceptera sin graviditet och glädjas över den. En av våra respondenter svarade:

”Först blev jag nog ganska chockad och ledsen. Men sedan blev jag glad... Det var väl nog bara den där första chocken, men efter någon vecka blev det bra och resten av tiden så väntade man bara på det.”

Oberoende av om det var en oplanerad eller en planerad graviditet så genomgick våra respondenter både positiva och negativa känslor i samband med att de upptäckte

graviditeten. Callersten-Brunell och Lidholm (1985, 105) säger att människan vid alla utvecklingssteg och viktiga beslut kan känna osäkerhet. Det finns en beredskap att ta ett nytt steg i livet, men ändå finns det en rädsla för att lämna det gamla och bekanta. Positiva och negativa känslor kämpar sida vid sida. Fastän det är en planerad graviditet kan kvinnan känna sig osäker om hon faktiskt är beredd att ta steget. Som första uppgift under graviditeten skall kvinnan känna efter om hon är beredd att genomgå graviditeten. Hon måste acceptera sitt beslut och övervinna sin osäkerhet. Alla våra respondenter gick igenom denna process och bestämde sig för att behålla sitt barn och då kunde de glädja sig över sin graviditet. Oberoende av i vilken ålder kvinnan är när hon blir gravid så kan hon känna osäkerhet inför sitt val. Wahlberg (2004, 61) påpekar att en graviditet kan medföra större osäkerhet för en tonåring och det kan bli till en svårhanterlig situation. Därför är det viktigt att unga blivande mödrar får hjälp och stöd.

Alla våra respondenter hade väldigt snabbt berättat om sin graviditet för sina mammor och pojkvänner enligt svaren på vår fråga om hur snabbt de vågade berätta för någon annan och till vem. Två av våra respondenter hade först berättat åt en vän, en av dem hade gjort graviditetstestet med en vän och därigenom fick vännen veta först, medan vår andra tonårs-mamma nog hade gjort graviditetstestet själv men valde att först berätta åt en vän. Efteråt hade våra respondenter berättat för sin mamma. I teoridelen har vi skrivit om hur viktigt det är för flickor att ha goda vänner. Flickor i tonåren har ofta en bästa vän som de berättar allt för (Elium, 2000, 177), så vår undersökning stöder teorin. Två av våra respondenter hade en så nära vän att de valde att berätta nyheten om graviditeten för vännen först. Vår ena respondent, som gjorde graviditetstestet med sin vän, tycks ha en väldigt stark relation till sin vän.

Omgivningens reaktioner ville vi få reda på genom frågan om hur respondentens omgivning reagerade på beskedet över graviditeten. Tonårsmodern med den planerade graviditeten upplevde endast positiva reaktioner från sin omgivning. Hon tror att folk hade börjat förvänta sig att de skulle få barn snart. Våra två yngsta respondenter upplevde också mest positiva reaktioner, men de fick ibland höra att de är för unga för att skaffa barn. Vår fjärde respondent fick också mest positiva reaktioner från sin omgivning, förutom av sin mor, som motsatte sig graviditeten och blev arg. I teorin har vi skrivit om att familjens inställning till den blivande modern kommer att förändras. Hon kommer att få en ny position i sin ursprungsfamilj och hon kommer att tilldelas en ny social identitet. (Stern,

1998, 26) Respondentens mor hade tydligen svårt att i början acceptera att hennes dotter hade vuxit upp så snabbt och skulle börja tillhöra en ny familj.

Vi ville ta reda på om omgivningen försökte påverka beslutet i någon viss riktning men ingen av våra fyra respondenter upplevde något tryck mot en viss riktning. Även våra två yngsta respondenter kände att de själva fick välja om de ville behålla barnet eller inte. Mödrarrådgivningen stödde de blivande mödrarna på ett neutralt sätt, så att mödrarna skulle kunna fatta sitt beslut själva, men en av de yngre respondenterna tyckte att personalen vid mödrarrådgivningen mera pratade för att behålla barnet. En gemensam nämnare, för svaren på frågan vad eller vem som påverkade beslutet att behålla barnet var att abort inte fanns som något alternativ. Tonårsmamman med den planerade graviditeten hade inga tankar på något annat än att behålla barnet, för hon ville ha barn. De tre andra respondenterna pratade alla om abort och att det aldrig var ett alternativ. En av våra respondenter uttryckte sig så här:

”Jag har alltid vetat att om jag blir gravid så är abort inget alternativ. Det skall finnas en giltig orsak för att göra abort. Så jag tror det var ganska klart redan från början att jag skulle behålla barnet.”

Alla respondenter ansåg att det var de själva som beslöt sig för att behålla sitt barn. Endast en av våra tonårsmödrar nämnde barnets far som delaktig i beslutet att behålla barnet. Enligt Callersten-Brunell och Lidholm (1985, 115) är kvinnan beroende av mannens åsikter och inställning, fastän det bara är kvinnan som kan ta det slutgiltiga beslutet. Om båda vill fullfölja graviditeten blir beslutet enkelt och även mannen får känna sig delaktig. Eftersom alla våra respondenter hade pojkvän, så kan vi utgå ifrån att barnets far till viss del påverkade beslutet fastän de inte omnämndes. En av våra respondenter påpekade dock att hennes pojkvän blev så glad över graviditeten och ett barn, så hennes beslut påverkades av pojkvännen och hans reaktioner.

8.3 Stöd

Följande temaområde handlar om stöd. I vår intervju tog vi upp frågor som handlade om vem tonårsmodern fick stöd av under graviditeten och om hon själv hade några förslag på vilken typ av stöd en ung mor behöver.

När vi frågade vem som gav mest stöd under graviditeten, svarade tre av respondenterna, utan att fundera, att deras egen mamma hade gett dem mest stöd under graviditeten. En av våra respondenter uttryckte sig så här:

”Det var nog mamma som gav mig mest stöd. Det var nog henne jag åkte till om jag funderade över något. Hon har ju själv varit med om det. Det var helt enkelt enklast så. Nog gav ju förstås pappan till barnet också mycket stöd och så fanns ju alltid familjen och släkten där som stöd.”

De två andra respondenterna, som också upplevde ett stort stöd från sin mor, uttryckte sig ungefär på samma sätt. En respondent påpekade också att man genom en graviditet kommer sin mor mycket närmare. En graviditet är något som bara kvinnor kan gå igenom och den gemensamma erfarenheten stärker banden mellan mor och dotter. Enligt Hwang och Nilsson (1995, 91-92) sker det i samband med en graviditet förändringar i relationerna som kvinnan har byggt upp till sig själv och sin närmaste omgivning. Kvinnan skall träda in i rollen att bli mamma för en annan människa. Det sker förändringar i relationen till de egna föräldrarna när hon inte längre bara är deras barn utan själv är på väg att bli förälder. (Hwang & Nilsson, 1995, 91-92)

Enligt Stern (1998, 22, 157) blir frågor kring den egna uppväxten mer aktuella under en graviditet. Den blivande moderns tankar riktas mot den egna modern och främst till tiden när modern födde henne. Genom att bearbeta och utforska relationen till den egna modern och acceptera det som har varit, så skapas en större självinsikt samt en mognare och fördomsfri syn på relationen. Kvinnan ser på relationen till modern i ett nytt ljus.

Den fjärde tonårsmamman hade inte så mycket stöd av sin egen mor medan hon var gravid. Hennes mamma ville inte förstå och acceptera att dottern hade blivit gravid medan hon var så ung. Vår respondent fick inte det stöd hon skulle ha velat ha av sin mor och modern ville inte riktigt diskutera ämnet med sin gravida dotter. Så här beskrev hon sina känslor om moderns negativitet till graviditeten.

”Jag förstod nog att hon skulle ändra sig och acceptera det hela när barnet väl var fött, så jag tänkte nog mera, okej, det måste väl vara så här nu då. Men nog var jag förstås arg på henne också och undrade varför hon inte kunde berätta hur hon hade haft det. När jag sa någonting om graviditeten, så gav mamma bara någon kommentar om att nej, sådär skall

det inte vara, men förklarade inte mer än så då heller.(...) Just då, när man var in i det, kunde det vara jobbigt och jag måste fundera över om jag kunde gå och berätta det här för mamma eller inte. (...) Nu efteråt har vi pratat om det och jag har berättat hur hon var och nog förstår hon själv nu efteråt att hon skulle ha kunnat göra det bättre. Men det har varit och farit det nu.”

Att det här hade varit en jobbig situation för vår respondent, det förstod vi mycket väl. Enligt Stern (1998, 23) är det mycket viktigt att den nyblivna modern får bekräftelse från sin omgivning för att kunna bygga upp sin nya identitet som mor. Vår respondent hade fått mest stöd under graviditeten av sin pojkvän och sin bästa kompis, som nyligen själv hade fått barn. Pojkvännens mor var också ett stort stöd, eftersom hon också blev mor i unga år, så hon kunde dela med sig av sina erfarenheter. Detta stöder vår tidigare teori. Enligt Stern (1998, 23, 146) bygger de flesta nyblivna mammor upp ett stödjande nätverk, främst bestående av småbarnsmödrar och äldre kvinnor med erfarenhet av moderskap och barn. Alla mödrar oberoende av ålder har ett behov av att utbyta tankar och erfarenheter, utforska känslor av moderskap och dela med sig av känslor av oro. Nyblivna mödrar behöver stödet av att få umgås med andra mödrar, både på det praktiska och på det psykologiska planet.

Tre av våra respondenter hade stöd av barnets far under graviditeten. En respondent berättade att hon och hennes pojkvän diskuterade ämnet mycket, han var med på alla rådgivningsbesök och tog del av allt han förmådde. Den fjärde respondenten kände inte att hon hade något betydande stöd av sin pojkvän eller hans familj, men det är något som hon försöker förtränga i dagsläget.

Vi ville ta reda på hurudant stöd tonårsmödrarna fick från barn- och mödrarrådgivningen och alla fyra respondenter hade positiva erfarenheter. De var alla nöjda med stödet som de hade fått, de ansåg sig ha fått tillräckligt mycket stöd och de kände inte att deras ålder påverkade bemötandet på något negativt sätt. Forskning visar att tonårsmammor vill vara som vilken annan mor som helst och de vill att omgivningen skall bemöta dem därefter. En tonårsmor behöver få samma stöd och uppmuntran som vuxna mammor får. Att bli mor som tonåring kan kännas mycket svårt och det hjälper inte att mamman får kritik för sitt handlande och blir baktalad om att hon skulle vara oansvarig och okunnig. I och med att tonåringen har valt att genomföra graviditeten och att ta ansvar för barnet, så skall hon

också få vara och betraktas som vilken annan mamma som helst. (Kukkonen & Salo, 2000, 120) På mödrarådgivningen ordnas förberedelsekurser och mamma-barn-grupper och en av våra respondenter ansåg sig också ha haft stor nytta av att få träffa andra i samma situation som hon själv.

Den respondent som nyligen blivit tillsammans med sin pojkvän när hon blev gravid berättade så här om sitt besök på mödrarådgivningen.

”I och med att jag blev gravid så snabbt, vi hann knappt lära känna varandra innan jag blev gravid, så var jag i början mest orolig över att det gick så snabbt och hur det skulle gå mellan honom och mig. Men den barnmorska som jag gick till på rådgivningen var jättesnäll och gav mig jättebra stöd och berättade att det inte var någon större chans för någon som har varit tillsammans i 10 år att hålla ihop efter man får barn, utan att man har lika stor chans fast man nyss har träffats.”

I teorin beskriver Stoppard (1994, 151-152) att det på mödrarådgivningen finns kompetent personal som kontrollerar att kvinnan mår bra, svarar på kvinnans frågor och ger viktig information som rör graviditeten, förlossningen och allt som nyblivna föräldrar bör veta. Personalen på mödrarådgivningen finns på plats för moderns och barnets skull och som nybliven mor, oavsett ålder, är det ett stöd som skall utnyttjas och tas emot.

Vi frågade också om tonårsmodern hade sökt stöd från andra organisationer och grupper i samhället och tre av våra respondenter hade använt sig av internet för att söka information om graviditetens förlopp och för att komma i kontakt med andra unga föräldrar via forum, bloggar och hemsidor. Oftast hade personerna som de fick kontakt med bott för långt borta för att kunna träffas, men respondenterna tyckte i alla fall att det hade hjälpt dem att bara få prata med andra blivande mammor på internet. Någon organisation eller grupp i samhället i övrigt hade ingen varit i kontakt med. Två av våra respondenter menar att det i deras hemkommuner inte finns någon organisation som ordnar verksamhet för gravida och mödrar. Enligt Dahlgren (2002, 63-64, 79) anser dagens ungdomar, som vuxit upp med internet, att det är en självklar och lättillgänglig informationskälla. Många verksamheter i Finland har egna hemsidor fyllda med information och flera webbplatser erbjuder forum där man kan diskutera och komma i kontakt med människor i samma situation.

Ingen av våra respondenter kunde komma på något särskilt stöd som tonårsmödrar skulle behöva. De ansåg alla att de hade fått bra stöd både av barn- och mödrarådgivningen och sina familjer. Ingen av dem kände att de behövde mera stöd för att de var unga. En av våra respondenter svarade:

”Jag tycker att man fick tillräckligt med stöd på mödrarådgivningen, där har de nog det jättebra ordnat och just mamma-barn-grupperna var bra när man fick träffa andra mammor och barn. Så jag tycker att det räcker till.”

Vi ville höra om tonårsmödrarna hade några råd till andra i samma situation, så vi lät dem dela med sig av sina tankar och erfarenheter av ungt föräldraskap. Två av respondenterna tyckte att det viktigaste var att lita på sig själv och verkligen känna efter om man är redo att ha ett barn. Det är viktigt att tänka igenom beslutet ordentligt och om det finns någon tveksamhet skall inte graviditeten genomföras. Det leder inte till något gott, vare sig för barnet eller en själv. Wahlberg (2004, 71) menar att en oplanerad graviditet i tonåren, som är en så känslig period i livet, kan påverka kvinnans mentala hälsa och förmåga att i framtiden hantera familjerelationer på ett bra sätt.

Två av respondenterna talade också om att stödet från familj och släktingar är viktigt och att man skall vara säker på att man får stöd när man behöver. En av våra tonårsmödrar ansåg också att relationen till partnern bör fungera om man skall skaffa ett barn tillsammans. Ett tips som kom upp var att man inte skall lyssna och tro på allt vad folk säger. Det är bra med många råd, men det är måtta med allt. En av respondenterna vill uppmuntra andra tonåringar till att vänta med att skaffa barn. Hon berättade så här:

”De som brukar fråga mig hur det är att bli mamma i tonåren, och som själv säger att de vill ha barn när de är 15-16 år, så brukar jag säga till att de skall vänta. Klart att det är roligt att ha barn och det ger en jättemycket. Inte skulle jag någon gång välja bort det, men nog skall man vänta tills man är klar med skolan och har kommit lite längre i livet. Resor skulle man ju kanske ha velat uppleva, men inte slipper man alls lika lätt iväg på sådant nu. Så de skall nog vänta.”

Den tonårsmor som hade en planerad graviditet var väldigt positiv och hennes råd till andra var att njuta av livet. Här berättar hon med egna ord:

”Hmm...njut av livet! Nej, men livet blir ju nog bara på något sätt bättre. Fast man säkert får panik i början och så där, men nog kan man leva med ett barn också, det är inga problem. Man får så mycket hjälp av andra också.”

8.4 Utvecklingen från tonåring till mor

Vårt sista tema i vår intervju behandlar utvecklingen från tonåring till mor. Det är kanske det mest betydande temat för vår undersökning eftersom vårt syfte är att undersöka tonåringens utveckling från tonåring mot ett moderskap och vad som händer i tonåringen under denna process. Alla andra teman har också varit väldigt relevanta, för genom våra olika teman har vi kunnat bilda oss en helhetsuppfattning om våra respondenter, deras livssituation och hur de genom graviditeten utvecklas mot att bli föräldrar.

Våra respondenter var i olika åldrar när de blev gravida och det märks också i deras svar. Vi ville att våra respondenter skulle beskriva sin personlighet, sina värderingar och attityder både före och efter graviditeten, samt att vi hade en följdfråga om hur moderskapet har förändrat dem, ifall det inte skulle komma fram genom den första frågan. Vi fick inte svar på exakt den fråga som vi ställde, men våra respondenter svarade ändå väldigt bra. Vi fick fram det vi var ute efter, hur de uppfattade sig före graviditeten och hur de är idag, hur de har förändrats. På samma gång som en tonåring inombords genomgår en resa mot föräldraskap så ändras också levnadsvanorna och livsstilen i samband med en graviditet och ett barn. Våra respondenter fick beskriva hur deras livssituation och levnadsvanor har ändrats. Vår första respondent svarade att vardagen såklart har ändrats och att hon, genom att få barn, har blivit vuxen. Hon säger att man blir tvungen att växa upp, men hon tycker nog att hon fortfarande är sig själv. Som vi redan nämnt i teorin, säger Stern (1998, 15) att på samma gång som ett barn föds fysiskt, så skapas en kvinna psykologiskt till mor. Kvinnan blir inte en ny människa, men hon får en ny identitet. De två som blev gravida vid 16-års ålder hade ganska lika uppfattning om sig själva innan de blev gravida. En av våra yngsta respondenter berättade:

”Före jag fick barn så var jag väldigt egoistisk, det var bara jag, bara jag hade det bra så var det ingen skillnad, men nu har jag börja tänka mycket mera på människorna i min omgivning. Jag kan sitta och se mig runt i klassrummet för att se hur de ser ut att må idag. Man börjar tänk mera på andra. Man får mycket mer empati. Jag växte nog som person,

jag växte psykiskt och jag ändrade ganska mycket. Förr var inget riktigt viktigt, men nu har jag lärt mig att värdera saker.”

Den andra 16-åriga respondenten förklarade sin situation och utveckling på följande sätt:

”Jag var mitt i värsta tonåren, jag var upprorisk, det var jobbigt att bo hemma och jag var egoistisk, så som tonåringar är. Man tänker bara på sig själv (...) Men när jag blev mamma började man verkligen se upp till sina föräldrar (...) När man var tonåring förstod man inte hur mycket de slitit för en (...) Jag har lärt mig att ta ansvar och att tänka på flera än mig själv (...) Man har många kompisar kvar, men det är bäst att tala med föräldrar och vuxna, för de har samma värderingar och tänker lika som en själv.”

Båda respondenterna som blev gravida vid 16 årsåldern ansåg sig ha varit egoistiska innan graviditeten och båda två hade genom graviditeten mognat och utvecklat empati, de har lärt sig att bry sig om andra människor. Våra två andra tonårsmödrar, som var 18 och 19 år gamla under graviditeten, nämnde inget om att de skulle ha varit egoistiska innan. De hade redan före graviditeten mera mognad eftersom de var några år äldre och inte längre var i det typiska tonårsstadiet. I teorin säger Gavelin (2007, 36) att ungdomar i tidiga tonåren kan vara väldigt egoistiska och krävande. Det framgick på lite olika sätt men gemensamt för alla våra respondenter var att de genom graviditeten hade fått lära sig att sätta någon annans behov framför sina egna. Cronlund (1996, 154) säger att ett spädbarn har gränslösa behov och det kräver mycket omvårdnad. För att den nyblivna modern skall klara av att tillfredsställa spädbarnets behov måste hon åsidosätta sina egna behov. Att klara av det kräver en mognad av föräldrarna, d.v.s. att sätta andras behov före sina egna. För de båda 16-åringarna var det också en stor omställning att flytta hemifrån efter att de hade fått reda på att de var gravida. En av respondenterna förklarade att det kom som en chock att flytta hemifrån. Plötsligt bodde hon inte längre på hotell utan måste ta hand om alla sysslor själv och så småningom föddes hennes barn och då blev det ännu flera sysslor. Våra tre andra respondenter upplever inte några stora förändringar i livssituationen och levnadsvanorna. De lever i en helt annan värld nu, men för dem känns det naturligt. Som vi tidigare sagt i teorin bidrar moderskapet till att kvinnan börjar betrakta världen från ett nytt perspektiv. Drömmar, rädslor och förhoppningar kretsar kring barnet och moderns handlingar och känsloliv påverkas av moderskapet. (Stern, 1998, 17) En av våra respondenter sade:

”Inte vet jag om det förändrats så mycket, jag gör ju i princip samma saker som jag gjorde innan, bara att jag har med henne. Jag har aldrig sett henne som något hinder till att träffa kompisar och vara med och det har ju mina kompisar fått vara beredda på att hon är med (...) Att bara släppa allt och fara, det kan man ju inte göra längre, utan allt ska vara planerat helst någon dag på förhand. Så det är väl mest det spontana som förändrats.”

För tonåringar är det viktigt att umgås med vänner och under en graviditet kan det vara svårt att orka vara en del av jämnårigas vardag, så därför tog vi reda på om våra respondenter upplevde det som något problem. Vi fick två olika svar; en tyckte det var svårt att umgås med sina jämnåriga medan våra tre andra respondenter inte hade några problem. En av våra tonårsmammor sade:

”Inte var det något problem som gravid ännu, för då kunde man ju hänga med och sådär. Man orkade nog ganska länge hänga med alla andra. Jag umgicks ganska mycket med sådana som redan hade barn också, så de förstod nog.”

Fastän två av våra andra respondenter inte umgicks med kompisar som hade barn sedan tidigare så kunde de hänga med i svängarna med sina jämnåriga. Båda respondenterna sade att de var en del av sitt kompisgäng även under graviditeten. De var delaktiga i fester och fastän de inte drack någon alkohol eller orkade lika mycket, så kunde de fortfarande vara med. Vår fjärde respondent ansåg att det var svårt att vara en del av jämnårigas vardag under sin graviditet. Hon umgicks inte så mycket med jämnåriga utan umgicks istället med äldre vänner. Hon ansåg att hon inte kunde vara med sina vänner på helgerna för att hon var gravid. Från intervjusvaren kan vi konstatera att mycket beror på ens vänner, om de förstår och vill förstå ens situation. Det beror också på en själv om tonåringen känner att hon inte passar in i kompisgänget längre, eftersom hon är i en helt annan livssituation än sina vänner.

Om det under graviditeten kändes enkelt att umgås med vänner och jämnåriga så ändrades den situationen när barnet föddes. Vi frågade våra respondenter hur deras sociala nätverk ändrades när de fick barn. Alla våra fyra respondenter berättade att de tappat kontakten med flera av sina vänner, det är endast de närmaste som är kvar. Två av våra respondenter påpekade också att deras vänner inte förstår hur det är att ha ett barn. En variant lät på följande sätt:

”Man umgås med andra som har barn. De som inte har barn har så mycket frihet att de inte förstår hur det är. De förstår inte vad det handlar om, de som inte har barn. Man tappar lätt kontakten med dem (...) Nu umgås man mest med sådana som har barn.”

Tidigare i teorin har vi skrivit om att moderskapet utvecklar en ny mentalitet och mognad hos mödrar. Kvinnor som inte är mödrar kan inte förstå den nya mognaden som mödrar har. Den nyblivna modern har ändrats mycket, men alla runt omkring henne är fortfarande de som de varit tidigare. Den nyblivna modern måste pröva sig fram för att hitta nya roller för sitt sociala nätverk. (Stern, 1998, 17-18)

Våra respondenter märker själva att de har förändrats och de är väl medvetna om att de har tappat kontakten med flera av sina vänner. Det beror på att de varken hinner eller orkar umgås. Två av våra respondenter sade att de inte längre har behov av att ha kontakt med vissa av de vänner som de hade innan de fick barn.

”De som man bara träffade då man var ut. Så de förstås, inte orkar man ju hålla kontakt med sådana, och inte har man ju något behov av det heller.”

I teorin har vi skrivit om att moderskapet alltid kommer att finnas hos kvinnan och att en mor aldrig mera blir den kvinna som hon var innan graviditeten (Stern, 1998, 19). Våra respondenter är numera mödrar och det kommer att följa dem resten av livet. De vänner som står dem nära lämnar kvar, men andra vänner som har helt andra prioriteringar än mödrarna faller bort. Det blir för svårt att upprätthålla en vänskap när det inte längre finns något gemensamt.

En graviditet och den nya livssituationen som nyblivna föräldrar är mycket omvälvande. Föräldrarna står inför en massa nya uppgifter och de har ingen tidigare kunskap om hur de skall hantera situationen. En ung person, som ännu inte utvecklats klart, kan uppleva de stora förändringarna som verkligt krävande, så i vår intervju frågade vi respondenterna om det har funnits perioder eller situationer när de har velat ge upp. Alla våra respondenter hade känt av jobbiga situationer och de tyckte att det hade varit speciellt tungt tiden efter förlossningen. Ingen av dem kunde påstå att de hade velat ge upp allt eller att det var något som de inte hade klarat av att hantera på egen hand eller med hjälp av sin partner och familj. De ansåg att tunga dagar hör till föräldrskapet och att det ibland inte finns ork till att ta hand om sitt ledsna och trotsiga barn. En av respondenterna sade:

"(...) även om det var tungt, så sa jag nog, inte ger jag upp inte. Inte när det gäller ett barn."

En annan respondent berättade så här om den första tiden som småbarnsförälder:

"Det var kanske lite tufft där just när barnet var ganska litet. Jag var ganska själv, eftersom jag inte har så många kompisar med barn. Ekonomin är ju inte alltid den bästa när man har barn. Men inte har jag velat ge upp för det, men man blir lite nedstämd kanske. Man är upp mycket om natten och är trött och så där, då börjar ju tankarna gå."

I teorin har vi sagt att processen att bli mor är ett av livets verkliga kraftprov. Den första tiden efter att barnet är fött har modern fullt upp med de nya uppgifterna i livet; att ta hand om sitt barn, trösta, mata samt att skapa en bra anknytning till den nya människan. Vardagen är helt förändrad och det ständiga vakandet på nätterna tär på moderns krafter. Allt det här sker samtidigt som kvinnan håller på att hitta och utforska sin nya roll som mor. Den egna personligheten måste skjutas åt sidan, eftersom tankarna och handlandet kretsar kring barnet och dess behov. Det är inte så konstigt att nyblivna mödrar känner sig stressade och trötta i och med alla stora förändringar i livet. De känner sig osäkra inför alla nya uppgifter och tvivlar ofta på sin förmåga att hantera situationen. Nu har kvinnan inte bara sig själv att ta hand om längre utan hon har ansvar över en annan människas överlevnad, för att denne skall kunna växa och utvecklas till en ny individ. Hon måste hela tiden fatta snabba och avgörande beslut som rör barnets välbefinnande och hon kommer aldrig mer från detta ansvar. Det här måste modern göra även fast hon själv inte vet hur hon skall bete sig och inte har några erfarenheter eller utbildning inför sin nya livssituation. Alla nyblivna mödrar, oberoende av ålder, påverkas av alla de förändringar som sker i ens medvetande, i det praktiska livet och alla sociala normer och värderingar som finns i samhället. (Stern, 1998, 18-19, 22, 25-28, 31)

Våra respondenter var ganska eniga i frågan om de ansåg att de hade gått miste om sin ungdomstid. Alla tyckte att de hann göra mycket innan de blev gravida, att de var ganska klara med ungdomstiden. De har inte längre något behov av att ränna omkring på natten, festa och ständigt vara på jakt efter spännande äventyr. Våra respondenter är nöjda med det liv de har nu och de är inte alls bittra över att ha förkortat sin ungdomstid.

En av våra respondenter nämnde dock att det är lite synd att hon och hennes pojkvän inte hann göra något tillsammans, bara de två, till exempel att resa. Hon blev gravid ganska snabbt efter att de hade studerat klart. Besviken är hon inte för det, hon anser att hennes liv är så mycket bättre nu. Hon och hennes pojkvän hinner göra saker tillsammans ännu, de är unga och har hela livet framför sig.

I teorin talar Hwang & Nilsson (1995, 94) om hur föräldraskapet för med sig stora förändringar i livet. Föräldrarna börjar se världen på ett annat sätt och de börjar prioritera andra saker än innan de fick barn. Vardagen ändras helt och mycket av det som tidigare har tagits för givet ser helt annorlunda ut. Tiden, fritidsintressena, kostnaderna, relationerna samt levnadsvanorna är bara exempel på förändringar som sker i samband med föräldraskapet. Våra respondenter har tagit på sig föräldrarollen och deras personlighet och intressen har förändrats sedan de blev gravida. De har accepterat sin nya livssituation och ingen av våra respondenter saknar ungdomstiden.

Våra respondenter såg många fördelar med att vara en ung mamma. Exempel på vad de tog upp under intervjun var att en ung mor orkar mera, leker mera, förlossningen går lättare tack vare bra kondition och en ung kropp läker snabbare än en äldre kropp. Två av våra respondenter menar att en ung mamma kanske minns och förstår saker bättre, eftersom det inte var så länge sedan man var med om det själv. En respondent kan tänka sig att hon kommer att förstå sitt barn bättre, när barnet kommer i tonåren, på grund av den lilla ålderskillnaden mellan mor och barn. Två av respondenterna tror att en ung mamma är mera avslappnad än äldre mammor och inte gör små saker till stora problem. De tror att unga mödrar kan ha en mera avslappnad uppfostring och anser att barn måste få lära sig genom att pröva på saker själv. En respondent påpekade att hon alltid har sagt att hon inte skall bli som sin egen mor, ”ängslig, nervös och jobbig” men nu vet hon att hon kommer att bli likadan i alla fall. Respondenten bara skrattade och tyckte att det nog inte gör någonting fast hon blir så.

I teoridelen har vi skrivit om att kvinnans tankar ofta kretsar kring den egna modern och den nyblivna mamman funderar på om modern kan vara en lämplig förebild för henne i sin nya roll som mor. Den nyblivna modern har ibland svårt att inte uppfostra sitt barn som hon själv har blivit uppfostrad. Det beror på att det är de förhållningssätten och den kunskapen som hon känner till. Det är dock inte omöjligt att den nyblivna modern kan

ändra på beteendet och uppfostra barnet på sitt eget sätt. Att acceptera sin egen barndom och att skapa en fördomsfri relation till modern kan hjälpa en att slippa ifrån de invanda uppfostringsmetoderna. (Stern, 1998, 22, 157)

En av våra respondenter påpekade att det inte spelar någon roll vid vilken ålder man får barn, om man är 18 eller 30 år. Moderskapet är ändå en ny början för alla, ingen vet hur det kommer att bli och alla upplever den samma osäkerheten. Det här ser vi också i teorin, eftersom Stern (1998, 28-30) menar att kvinnor upplever sitt moderskap på ett mycket liknande sätt oberoende av ålder, kultur eller samhällsklass.

Vi avslutade vår intervju med att fråga hur våra respondenter tror att deras liv skulle se ut idag om de vore utan barn. Den gemensamma faktorn här var att alla respondenter svarade att de antagligen skulle studera och att de antagligen skulle vara som vilken annan tonåring som helst. En av respondenterna beskrev det så här:

”Ja, jag skulle nog säkert bara vara en i mängden, vara som alla andra 18-åringar, men som sagt sträva efter det här livet med att ha barn och bilda familj. Jag skulle väl nog kanske studera ännu, det skulle jag nog göra. Men jag tycker det har varit bra att ha haft det här mellanåret för att riktigt kunna uppskatta studierna. Jag tycker det är först nu man börjar inse att man verkligen behöver vissa saker och att det ju faktiskt är intressant. Så det skall bli roligt sedan när jag börjar studera igen och faktiskt orkar engagera mig i skolan. Jag tror att om jag fortfarande skulle ha studerat, och varit utan barn, så skulle jag inte vara så riktigt engagerad. Man börjar se på saker på ett helt annat sätt när man får barn.”

Våra respondenter tyckte det var svårt att föreställa sig hur deras liv skulle se ut idag om de inte hade fått barn, eftersom moderskapet och deras barn nu är en så stort del av deras liv och har ändrat dem så mycket. Tre av respondenterna trodde i alla fall att de skulle göra ungefär det samma som de gör nu och bo på samma ställe som de gör. Två av våra respondenter nämnde att de har lärt sig att uppskatta de mindre sakerna i livet och det märks i respondenternas svar att de har fått en annan syn på livet och prioriterar andra saker nu än vad de gjorde innan de fick barn.

”Man har liksom tröttnat på det konstanta sökandet efter att ha roligt och man har lärt sig att uppskatta de här mindre sakerna. Förut skulle det ha varit otänkbart att vara hemma en

fredag kväll och det skulle hända någonting hela tiden. Men nu är det jätteskönt att bara få vara hemma (...) Det är skönt att få uppskatta när det är lugnt, men inte är jag någon pensionär heller så nog vill jag ju ha roligt och nog är jag fortfarande barnslig ibland, inte kan jag påstå att jag inte är det. Så där utifrån sett behöver jag inte vara barnslig, även fast jag är barnslig med min sambo. Där hemma liksom. Visst har jag vissa tempon kvar, att jag är lat och så där, men jag antar att det kommer att ändras, jag antar att det måste få vara kvar ännu, för jag är ju som sagt inte så gammal ännu.”

I teorin talar Stern (1998, 34-35, 246-247) om att moderskapet innebär att relationerna till omgivningen ändras och många ändrar uppfattning om sin roll i samhället. I intervjun ser vi att tonårsmödrarna försöker sammanföra moderskapet med det övriga livet och anpassa sig till sitt nya liv som mor. Deras fritidssysselsättningar har ändrats och de funderar över sin framtid, när och om de skall börja studera eller arbeta igen. Stern kallar detta för en anpassningsfas, var modern försöker hitta sin nya plats i samhället igen och den kan pågå under många år. Moderskapet har ändrat kvinnans personlighet och från och med nu kommer moderskapet alltid att vara en del av henne, även om det med tiden bearbetas och förändras i takt med att barnet växer upp. (Stern, 1998, 34-35, 246-247)

Alla våra respondenter är nöjda med den livssituation som de lever i idag. De har svårt att föreställa sig ett annorlunda liv och de skulle aldrig kunna tänka sig ett liv utan sitt barn mera. En av respondenterna avslutade intervjun så här:

”Respondent: Ja, jag skulle antagligen studera och ha ett lite sådär meningslöst liv. Nej, men nog skulle jag göra ungefär samma saker som nu, bara att man skulle göra det mycket oftare och inte riktigt kunna njuta av det.

Intervjuare: Så du känner att ditt barn har förgyllt ditt liv?

Respondent: Jaa, helt klart!”

9 Diskussion och kritisk granskning

Tonårsperioden och en graviditet är de två mest omvälvande övergångsperioderna i en människas liv. Vi kunde endast föreställa oss hur omtumlande det måste vara när en tonåring blir gravid. Under en graviditet genomgår kvinnan en identitetsförändring och det är också vad som händer under tonårstiden, det finns en strävan till att hitta sitt nya jag. Vi hade båda bekanta som fick barn i tonåren och därigenom hade vi fått ett intresse för unga mödrar och deras utveckling. När det blev dags att skriva lärdomsprov beslöt vi oss därför för att slå våra kloka huvuden ihop och undersöka vårt gemensamma intresse. I början av processen hade vi endast föreställningar om hur tonåringens resa mot moderskap gestaltar sig, men under processens gång har vi fått en djupare förståelse för hur en moder blir till, i och med att hennes barn föds.

Syftet med vårt lärdomsprov har varit att ta reda på hur tonåringar utvecklas av en graviditet och processen som leder till ett föräldraskap. Vi ville med hjälp av vår undersökning få reda på hur den personliga utvecklingen under en graviditet påverkar tonåringen psykiskt och socialt. I resultatredovisningen har vi redan redovisat för svaren som våra respondenter gav samt tolkat intervju svaren utifrån vår tidigare teori. I denna avslutande diskussion kommer vi att diskutera de mest centrala frågeställningarna som vi genom hela processens gång har arbetat med.

De mest centrala frågeställningarna har varit att ta reda på hur tonåringarnas livssituation, sociala nätverk och syn på livet förändras av en graviditet, hur tonåringarna och deras omgivning reagerade på graviditetsbeskedet, om tonårsmödrarna känner att de får tillräckligt med stöd från sin omgivning och om det är någon skillnad i vilken ålder man får barn eller går alla mödrar igenom samma utveckling?

En graviditet är en så stor händelse i en kvinnas liv att den för all framtid kommer att förändra henne. Hon är fortfarande samma människa som förut men med andra prioriteringar och en ny syn på livet. Att genomgå en graviditet och få ett barn innebär en mognad. Oberoende av vilken ålder modern har så mognar hon, men för en tonåring syns mognaden på ett tydligare sätt. En tonåring håller fortfarande på att hitta sin identitet och roll i samhället. En graviditet tvingar den blivande modern att växa upp, som en av våra

respondenter sade. Modern måste lära sig att sätta andras behov före sina egna. För en tonåring är det ett stort steg, att lära sig att åsidosätta sig själv. En tonåring är ofta egoistisk och vill se sig själv i det främsta rummet. Efter förlossningen måste dock den nyblivna modern sätta sina egna behov åt sidan. Barnet kräver fullständig uppmärksamhet och är helt beroende av sin mor. Under graviditetens gång har tonårsmodern mognat in i sin nya roll och det faller sig naturligt att placera barnets behov framom sina egna. Speciellt de yngre tonåringarna märker själva av sin förändring. Båda våra respondenter som var i 16-årsåldern när de blev gravida pratade om att de innan graviditeten varit egoistiska och att de som mor börjat bry sig om andra.

En graviditet och ett barn förändrar inte bara modern psykiskt utan även det sociala nätverket ändras. Mödrarna själva vet av förändringarna, men finner sig i dem. Av våra intervjuer fick vi fram att mödrarna har tappat kontakten med flera av sina vänner, men att de inte längre har något behov av att umgås med dem. De viktigaste vännerna finns kvar. Relationerna till den egna familjen ändras också i och med en graviditet. Dottern blir jämlik med sin mor, för de delar nu samma erfarenhet. Våra respondenter hade genom graviditeten kommit närmare sina mödrar och en av våra respondenter påpekade att hon börjat se upp till och respektera sina föräldrar och de äldre. En graviditet ger en ny syn på och förståelse för livet och vad som verkligen är viktigt.

Livssituationen ändras automatiskt i och med en graviditet och när barnet är fött sker ännu större förändringar. Våra tonåringar hade innan graviditeten festat, men blivit tvungna att ta det lugnare under graviditeten och sedan när barnet var fött hade sådana aktiviteter helt försvunnit. Våra respondenter saknar det dock inte. Som vi så många gånger tidigare har sagt, så mognar kvinnan under graviditeten. Hon börjar prioritera annorlunda. För våra yngsta respondenter var det också en stor omställning att flytta hemifrån. Oberoende av tidigare livssituation innebär en graviditet och ett barn en förändring. Hela livet förändras på samma gång som modern inombords genomgår en förändring. Fastän ett barn gör så att modern förlorar mycket från sitt gamla liv, så sörjer hon inte det gamla livet för det nya livet som mor ger så mycket mera.

Våra tonåringar upplevde både positiva och negativa känslor i samband med beskedet att de var gravida, men det hör alla graviditeter till oberoende av ålder. Alla mödrar kan känna

osäkerhet och förtvivlan inför alla förändringar i livssituationen. De är beredda att ta ett nytt steg i livet, men de är ändå rädda att lämna det bekanta bakom sig. Våra respondenter upplevde dock mer positiva känslor än negativa. Positiva reaktioner och stöd från omgivningen är viktigt för att modern skall känna att hon klarar av sin nya situation. Våra respondenter ansåg att deras omgivning hade haft mest positiva reaktioner på graviditetsbeskedet och att omgivningen har stöttat dem genom hela processen att bli mor.

Vi har i vår undersökning fått erfara att det kan vara påfrestande när omgivningen visar negativa reaktioner mot en graviditet. En av respondenternas mor blev arg och accepterade inte att dottern var gravid. Vår tonårsmor klarade dock av att hantera denna negativitet på ett bra sätt, eftersom hon hade ett så pass stort socialt nätverk av mödrar som kunde ersätta hennes mors erfarenheter. Om respondenten inte hade varit så stark som hon var, så skulle det ha kunnat uppstå problem, såsom en depression. Riskfaktorer för att drabbas av en depression under en graviditet är stress, inget stöd i parrelationen eller från det sociala nätverket samt om omgivningen har negativa attityder till graviditeten. Om kvinnan dessutom är ung kan det också bidra till att hon blir deprimerad.

Ett annat problem som skulle ha kunnat uppstå, men som inte kom fram i vår undersökning, är att tonåringarna skulle ha kunnat drabbas av en konfliktgraviditet, eftersom tre av våra fyra respondenter hade en oplanerad graviditet. För våra respondenter fanns abort inte som något alternativ, eftersom det stred mot deras värderingar. Om en graviditet genomgås fastän modern är osäker på sitt beslut kan det ha förödande konsekvenser både för kvinnan själv och för barnet. Lyckligtvis är alla våra respondenter nöjda med sitt val att behålla barnet och de anser det vara bland det bästa som har hänt dem i livet.

För en nybliven mor är det mycket viktigt att få bekräftelse av sin omgivning och mödrarna har ett behov av att utbyta erfarenheter med andra småbarnsmödrar och äldre kvinnor. Mödrar behöver detta stöd både på det psykologiska och det praktiska planet. Utifrån respondenternas svar kom vi i vår undersökning fram till att den egna modern är det viktigaste stödet för den gravida tonåringen. Graviditeten gör så att dottern och modern får en ny och starkare relation och synen på den andra förändras.

Våra respondenter var alla mycket nöjda med barn- och mödrarådgivningens stöd. De ansåg att de fick ett bra bemötande trots sin ringa ålder och de fick tillräcklig samt nyttig

information. Förberedelsekurserna hade varit hjälpsamma och de ansåg att allt var bra ordnat på barn- och mödrarådgivningen. Innan vi gjorde intervjuerna hade vi en föreställning om att tonårsmödrar kanske kan bli annorlunda bemötta än äldre mödrar. Vi trodde att unga mödrar kanske skulle uppfattas som oansvariga av personalen på mödrarådgivningen. Så är inte fallet. De fyra tonårsmödrar som vi har intervjuat ansåg att de blev vänligt bemötta och att personalen vid barn- och mödrarådgivningen hade en bra inställning till unga mödrar.

I intervjuerna framkom att det på mindre orter inte finns organisationer som ordnar verksamhet för gravida och nyblivna mödrar. Våra respondenter tyckte dock att de hade fått tillräckligt med stöd från sina familjer, vänner, mödrarådgivningen och från internet. Tonårsmödrarna hade via internet hittat information och kommit i kontakt med andra i samma situation. Respondenterna tyckte att det finns tillräckligt med stöd från omgivningen, men om samhället skulle erbjuda mer stöd som riktar sig till tonårsmödrar kanske respondenterna skulle ha använt sig av det stödet också. Det kan vara svårt att föreställa sig hur det skulle ha varit med mera stöd, när respondenterna inte har någon erfarenhet av det.

Alla mödrar upplever moderskapet på ungefär liknande sätt, oberoende av ålder och samhällssituation. De svar som vi fick fram i intervjuerna bekräftar detta. En av våra respondenter ansåg att, oberoende av ålder, så finns den samma osäkerheten hos alla nyblivna mödrar och föräldraskapet innebär att en ny fas i livet inleds. Oberoende av ålder går alla mödrar igenom en identitetsförändring som innebär att hon nu först och främst är mor. Moderskapet har ändrat henne och hon blir aldrig mer samma person som hon var innan hon fick barn.

Den nio månader långa graviditeten behövs för att det växande fostret i magen skall hinna växa till ett fullt utvecklat barn. Graviditeten behövs också för att den blivande modern skall hinna mogna och förbereda sig för sin nya uppgift. Alla mödrar genomgår en nio månader lång graviditet, förutsatt att inget oväntat inträffar. Det betyder att alla har samma tid att mogna och har samma möjligheter att utvecklas till mor oberoende av ålder. Den största skillnaden med att få barn när man är 15 år, till skillnad från 30 år, är enligt oss att tonåringarna måste ge upp mycket mer av sitt eget liv, sina intressen och vänner. Vänner och att få känna sig som en del av kamratkretsen är väldigt viktigt för tonåringar. En vuxen

kvinnor står på egna ben och har lärt sig att ta hand om sig själv. Hon ser på sina vänner med andra ögon, påverkas inte längre på samma sätt av dem och många av hennes vänner har antagligen också barn. En tonåring som blir gravid har en helt annan livssituation än en vuxen. Tonåringen är med stor sannolikhet mitt inne i sina studier. Om hon vill återvända till sina studier, måste hon läsa ikapp allt det hon har missat under sin mammaledighet och hon hamnar då långt efter sina studiekamrater. Det kan också vara mer problematiskt att ekonomiskt kunna ta hand om ett barn som tonåring än som vuxen, eftersom en tonåring inte hunnit skaffa sig varken utbildning eller arbete.

För att kritiskt granska vår undersökning och våra resultat, så skulle ett större antal undersökningsspersoner ha gett ett mer tillförlitligt resultat. Eftersom vi använde oss av en kvalitativ intervju, så var det aldrig vår avsikt att komma fram till något tillförlitligt resultat som skulle kunna sammanfatta och generalisera tonårsmödrars situation. Vi ville se hur tonårsmödrar *kan* uppfatta sin situation. Det är därför inte möjligt att komma fram till några slutgiltiga resultat, utan vi kan bara visa dessa tonårsmödrars upplevelser. Om vi skulle ha haft med fler unga respondenter i undersökningen, kunde resultaten ha sett annorlunda ut. Det är stor skillnad på var en 15-åring och en 19-åring står i livet och de kan se på en graviditet på helt olika sätt. Det kan också finnas stora skillnader beroende på personerna som intervjuas. Våra respondenter var alla redan från början av graviditeten relativt nöjda med sin situation och de ansåg inte att de hade gått miste om sin ungdomstid. Med ett större antal undersökningsspersoner, med personer i ännu yngre åldrar och personer med andra personligheter skulle våra resultat antagligen ha sett helt annorlunda ut.

Vi hittade våra intervjupersoner genom bekvämlighetsurval, vilket innebär att våra respondenter kände någon av oss. Det kan medföra att våra respondenter avsiktligt valde vad de berättade för oss, för att inte avslöja för mycket om sig själva och sina innersta känslor. Vi anser dock att våra respondenter gav ärliga och utförliga svar, men vi har heller inga andra svar att jämföra med eftersom alla våra respondenter bestod av personer som vi någon gång kommit i kontakt med tidigare.

En styrka med vår undersökning är att våra respondenter var i två skilda åldersgrupper. Vi hade två respondenter som var 16 år när de blev gravida och två som var 18 och 19 år gamla. I tonåren sker en konstant fysisk, psykisk och social utveckling och det märks i respondenternas svar att de var i olika utvecklingsstadier. Vi fick också ett bredare

perspektiv på undersökningen genom att en graviditet var planerad, medan de tre andra var oplanerade. Alla våra respondenters livssituation såg olika ut när de blev gravida och därigenom hade de olika förutsättningar att klara det nya livet som förälder. Det bidrog till stor variation på svaren, men det fanns ändå alltid något som var gemensamt. Detta har gett oss en större förståelse för hur tonåringar utvecklas av en graviditet och processen som leder till ett föräldraskap.

Våra fyra respondenter är modiga som i så ung ålder vågade åta sig uppgiften att bli mor. Eftersom genomsnittsåldern för förstfödelskor ligger på 28,1 i Finland, är tre av våra respondenter mer än tio år yngre än genomsnittet. Att få barn i ung ålder kan medföra problem och det innebär en större uppoffring än för mödrar som är äldre. Våra fyra respondenter har dock klarat det galant. Avslutningsvis kan vi konstatera att utifrån de svar som vi har fått fram i intervjuerna kan tonårsmödrarna inte längre tänka sig ett liv utan sitt barn. Livet har ändrats men de har accepterat det och är glada över förändringarna. Alla våra tonårsmödrar anser att deras barn har förgyllt deras liv.

Litteratur

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. (2007). *Ungdomstiden*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

Befring, E. (1994). *Forskningsmetodik och statistik*. Lund: Studentlitteratur.

Brodén, M. (2004). *Graviditetens möjligheter. En tid då relationer skapas och utvecklas*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Callersten-Brunell, M. & Lidholm, M. (1985). *Abort, erfarenheter och teorier*. Stockholm: Liber.

Cronlund, K. (1996). *Utveckling, livsvillkor och socialisation*. Stockholm: Bonnier utbildning AB.

Cullberg, J. (2006). *Kris och utveckling*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Dahlgren, P. (red). (2002). *Internet, medier och kommunikation*. Lund: Studentlitteratur.

Elium, J. & D. (2000). *Jag har en dotter: Flickors beteende och natur, flickors behov, flickor i puberteten*. Västerås: Ica bokförlag.

Erling, A. & Hwang, P. (2001). *Ungdomspsykologi. Utveckling och livsvillkor*. Stockholm: Natur och kultur.

Gavelin, I. (2007). *Lita på din tonåring!: Om trots och tillit*. Stockholm: Prisma.

Himberg, L., Laakso, J., Peltola, R. & Vidjeskog, J. (2001). *Människans utveckling. Psykologi 2*. Borgå: Söderströms & C:o Förlags AB.

Holme, I-M. & Krohn Solvang, B. (1991). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Holme, I-M. & Krohn Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Hwang, P. & Nilsson, B. (1995). *Utvecklingspsykologi. Från foster till vuxen*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

- Kukkonen, A. & Salo, A. (2000). *Teiniäiti. Nuoret kertovat abortista, raskaudesta ja vanhemmuudesta*. Tampere: Pilot-Kustannus Oy.
- Langille, B. (2007) *Teenage pregnancy: trends, contributing factors and the physician's role*. [Online] <http://www.ecmaj.ca/cgi/content/full/176/11/1601> (hämtat 15.10.2010).
- Magnusson, C. & Häggstöm-Nordin, E. (red). (2009). *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, B-I. & Olsson, K. (2000). *Utveckling, livsvillkor och socialisation*. Stockholm: Liber.
- Patel, R. & Davidson, B. (1994). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Social- och hälsovårdsministeriet (2005). *Barnrådgivningen som stöd för barnfamiljer. Handbok för personalen*. Helsingfors: Handböcker 2005:12.
- Stern, D. (1998). *En mor blir till. Hur moderskap förändrar dig för all framtid*. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur.
- Stoppard, M. (1994). *Barn-befruktning, graviditet, förlossning*. Stockholm: Bonnier Alba AB.
- Vuori, E. & Gissler, M. (2010). *Förlossningar och nyfödda 2009*. (Online) http://www.stakes.fi/tilastot/tilatiedotteet/2010/Tr26_10.pdf (hämtat 5.10.2010).
- Wahlberg, V. (red). (2004). *Minnen efter abort. Vad unga flickor och pojkar berättat*. Lund: Studentlitteratur.
- Wickberg, B. & Hwang, P. (2003). *Post partum depression, -nedstämdhet och depression i samband med barnafödande*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.
- Wrangsjö, B. (2004). *Tampas med tonåringar*. Stockholm: Natur och kultur.

Hej!

Vi är två socionomstuderande vid Yrkeshögskolan Novia i Vasa, som skriver ett lärdomsprov om hur tonåringar utvecklas av en graviditet och processen som leder till ett föräldraskap. Vi vill med hjälp av vår undersökning få reda på hur den personliga utvecklingen under en graviditet påverkar tonåringen psykiskt och socialt.

Undersökningen i lärdomsprovet kommer att göras genom intervjuer. Skulle du vilja ställa upp på en intervju? Vi skulle så gärna ta del av dina erfarenheter som ung mor, för att få material till vårt lärdomsprov. Intervjuerna behandlas konfidentiellt och du får vara anonym i undersökningen. Alla svar kommer att förstöras efter att vi sammanställt vårt material. Intervjuerna kommer att ske i början av hösten.

Vi hoppas att du som ung mamma vill ställa upp i vår undersökning. Vi behöver DIG!

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar

Carolina Nylund

Madelene Aspfors

Intervjufrågor

Bakgrund

- I vilken ålder blev du gravid?
- Var det en planerad eller oplanerad graviditet?
 - o Hade du haft tankar på att skaffa barn och i så fall i vilket skede av livet?
- Hur såg din livssituation ut?

Reaktioner och beslut i och med graviditeten

- Hur reagerade du på beskedet över att du var gravid?
- Hur snabbt vågade du berätta till någon annan och till vem?
- Hur reagerade din omgivning på beskedet över att du var gravid?
- Försökte din omgivning påverka dig i någon viss riktning?
- Vad eller vem påverkade ditt beslut att behålla barnet?

Stöd

- Vem gav dig mest stöd under graviditeten?
- Hade du stöd av barnets far och på vilket sätt?
- Hurudant stöd fick du från mödra rådgivningen?
- Fanns det möjlighet till stöd från andra organisationer/grupper i samhället, i så fall vem sökte du dig till?
- Hurudant stöd borde det finnas för unga mödrar?
- Har du några råd till andra i samma situation?

Utvecklingen från tonåring till mor

- Beskriv dig själv före och efter graviditeten? (personlighet, värderingar, attityder)
 - o På vilket sätt har moderskapet förändrat dig?
- Var det svårt som gravid att vara en del av jämnårigas vardag? På vilket sätt?
- Hur förändrades din livssituation och dina levnadsvanor?
- Hur har ditt sociala nätverk ändrats i och med att du fått barn?
- Finns det perioder/situationer när du velat ge upp?
- Känns det som om du gått miste om din ungdomstid?
- Vad ser du för fördelar med att vara en ung mamma?
- Hur tror du ditt liv skulle se ut idag om du vore utan barn?